

**Univerzita Pardubice
Fakulta filozofická**

Vývoj kritické recepce díla Květy Legátové

Michal Čejka

Bakalářská práce

2018

Univerzita Pardubice
Fakulta filozofická
Akademický rok: 2016/2017

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Michal Čejka**
Osobní číslo: **H15186**
Studijní program: **B7105 Historické vědy**
Studijní obor: **Historicko-literární studia**
Název tématu: **Vývoj kritické recepce díla Květy Legátové**
Zadávající katedra: **Katedra literární kultury a slavistiky**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

Pisatel se pokusí o zmapování a analýzu kritické rozpravy nad dílem Květy Legátové. Se zřetelem ke všem relevantním rovinám kritického vnímání a hodnocení uměleckého textu nastíní nejvýraznější tváře dosavadního vývoje tohoto diskurzu - v usazení do širšího kontextu celkového vývoje (resp. jeho kritické recepce) české literatury posledních zhruba dvou desetiletí.

Rozsah grafických prací:

Rozsah pracovní zprávy:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná**

Seznam odborné literatury:

BARTHES, Roland. Kritika a pravda. Podlesí, 1997. ISBN 80-86019-53-5.

ČERNÝ, Václav. Co je kritika, co není a k čemu je na světě. Brno, 1968. ISBN neuvedeno.

FIALOVÁ, Alena (ed.) V souřadnicích mnohosti. Česká literatura první dekády jednadvacátého století v souvislostech a interpretacích. Praha, 2014. ISBN 978-80-200-2410-7.

HAMAN, Aleš. Nástin dějin české literární kritiky. Jinočany, 2000. ISBN 80-86022-63-3.

HRUŠKA, Petr - MACHALA, Lubomír - VODIČKA, Libor et al. (eds.) V souřadnicích volnosti. Česká literatura devadesátých let dvacátého století v interpretacích. Praha, 2008. ISBN 978-80-200-1630-0.

KAUTMAN, František. K typologii literární kritiky a literární vědy. Praha, 1996. ISBN 80-85625-35-0.

KRÁLÍKOVÁ, Andrea. Autorské tváře v knižních zrcadlech. Příbram 2015. ISBN 978-80-87855-25-6.

TRÁVNÍČEK, Jiří. Ve studených vodách svobody. Česká literatura 1989-2009. In Host 26, 2010, č. 10, s. 33-38. ISSN 1211-9938.

Stati, kritiky, recenze, články atd. v odborných literárněvědných a jiných periodikách a v denním tisku.

Vedoucí bakalářské práce:

PhDr. Ivo Říha, Ph.D.

Katedra literární kultury a slavistiky

Datum zadání bakalářské práce:

30. dubna 2017

Termín odevzdání bakalářské práce:

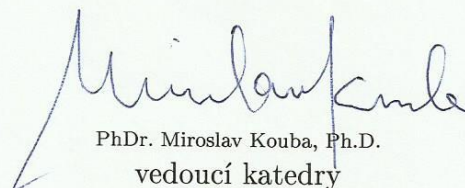
31. března 2018

prof. PhDr. Karel Rýdl, CSc.
děkan

L.S.

PhDr. Miroslav Kouba, Ph.D.
vedoucí katedry

V Pardubicích dne 30. listopadu 2017

PROHLÁŠENÍ

Tuto práci jsem vypracoval samostatně. Veškeré literární prameny a informace, které jsem v práci použil, jsou uvedeny v seznamu použité literatury na konci bakalářské práce.

Byl jsem seznámen s tím, že se na moji práci vztahují práva a povinnosti vyplývající ze zákona č. 121/2000 Sb., autorský zákon, zejména se skutečností, že Univerzita Pardubice má právo na uzavření licenční smlouvy o užití této práce jako školního díla podle § 60 odst. 1 autorského zákona, a s tím, že pokud dojde k užití této práce mnou nebo bude poskytnuta licence o užití jinému subjektu, je Univerzita Pardubice oprávněna ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložila, a to podle okolností až do jejich skutečné výše.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v Univerzitní knihovně.

V Praze dne 26.3.2018

.....
Michal Čejka

PODĚKOVÁNÍ

Mé poděkování patří především vedoucímu bakalářské práce PhDr. Ivo Říhovi, Ph.D., za čas, který práci věnoval, za cenné připomínky k textu, a především pak za trpělivost. Dále bych rád poděkoval svým rodičům za velkou podporu při studiu. Děkuji mnohokrát i knihovnicím a knihovníkům Národní knihovny v Praze. Poskytli mi skvělé zázemí při studiu materiálů. Někteří mi dokonce zajímavě vyprávěli o paní Věře Hofmanové alias Květě Legátové, která je učila na Střední knihovnické škole v Brně. Za toto zpestření dlouhých chvil v knihovně jim mockrát děkuji.

ANOTACE

Bakalářská práce se soustředí na kritickou recepci díla Květy Legátové (vlastním jménem Věry Hofmanové). První část práce shrnuje vývoj české literatury od roku 1989 po současnost s přihlédnutím k tematickému i generačnímu vymezení autorů určeného období. Následně práce představuje autorčin život a zázemí její tvorby. Druhá část vymezuje pojem kritika, její smysl a vývoj, zároveň zmiňuje i některé osobnosti české literární kritiky. V této kapitole jsou rovněž shrnuty informace o literárních periodikách, která se nějak zabývala Květou Legátovou. Třetí, stěžejní část práce má za úkol analyzovat vybrané ohlasy díla Květy Legátové z hlediska různých aspektů – kompozice, narativ, autorský styl, postavy atd. V závěru práce je shrnuto a vyloženo, jak se vyvíjela kritická recepce spisovatelčina díla.

KLÍČOVÁ SLOVA

Květa Legátová, česká literární kritika, současná česká literatura, kritická recepce díla

TITLE

The Development of Critical Reception of Květa Legátová's writings

ABSTRACT

The bachelor's thesis focuses on critical reception of Květa Legátová's writings (her own name is Věra Hofmanová). The first part summarizes the development of Czech literature from 1989 to nowadays – it consists of information about Czech authors and literary issues of the said period. It is followed by an introduction of author's life and her writings. The second part gives a definition of criticism - its meaning and development - and mentions personalities of Czech literary criticism. In this part a brief introduction of Czech literary periodicals, which focused on the work of Květa Legátová the most, is discussed as well. The main part presents an analysis of critical receptions of Legátová's work in terms of different aspects – setting, narrator, author's style, characters etc. In the end of the thesis the development of critical reception of Květa Legátová's writing is summarized and expounded.

KEY WORDS

Květa Legátová, Czech literary criticism, contemporary Czech literature, critical reception

OBSAH

ÚVOD.....	9
1. Současná česká literatura.....	12
1.1. Vývoj české literatury od devadesátých let 20. století do roku 2010.....	12
1.2. Generace autorů a její vymezení.....	14
1.3. „Debutantka“ Květa Legátová v kontextu současné české prózy.....	16
2. Literární kritika po roce 1989.....	19
2.1. Kritika – vymezení pojmu.....	19
2.2. Kritika v současné české literatuře.....	22
2.3. Literární periodika a časopisy u nás.....	25
3. Kritická recepce díla Květy Legátové.....	29
3.1. Kompozice – síť, labyrint nebo rámec?.....	29
3.2. Autorský styl.....	32
3.2.1. Narativní postupy – od filmových strategií k moralizování.....	32
3.2.2. Jazyk a styl.....	34
3.2.3. Žánr a inspirace – balada ze třicátých let i současná detektivka.....	38
3.3. Prostor a čas.....	42
3.4. Motivy.....	46
3.5. Postavy.....	49
ZÁVĚR.....	54
SEZNAM PRAMENŮ A LITERATURY.....	59
SUMMARY.....	64

ÚVOD

Z moře literárního chaosu v době devadesátých let 20. století a přelomu tisíciletí vystoupilo na hladinu jen pár autorů, kteří se stali, třeba i díky ohlasu odborné kritiky, výraznými osobnostmi a udávali další směry české literatury. Kdo by ale čekal, že na přelomu tisíciletí se mezi mnoha tehdejšími spisovateli vynoří i osmdesátiletá debutantka. Tato autorka vydala svou „prvotinu“ *Želary* a rázem za ni dostala Státní cenu za literaturu. Když se v dobových médiích objevilo jméno Květy Legátové ve spojení s obdivem a superlativy, tak se novináři, ale ani literární kritici, nezačali ihned ptát, kdo je Květa Legátová. Nepátrali po Věře Hofmanové alias Věře Podhorné, která publikovala a literárně „žila“ už v padesátých a šedesátých letech 20. století. Pojmenovali údajnou Květu Legátovou jako „meteor“ na české literární scéně. Obraz autorky se ovšem posléze vyvíjel do jiných rozměrů.

V předkládané práci se proto budeme zabývat právě kritickou recepcí díla autorky Květy Legátové a narazíme i na pojem „autorský obraz“. Co ho tvořilo? Jak se vyvíjel náhled na Květu Legátovou a kritický ohlas jejího díla v průběhu dalších let po vydání nejvíce propírané prózy *Želary*?

Základem, na kterém začneme stavět při hledání vývoje kritické recepce díla Legátové, se pro nás stane nejprve zasazení autorky a jejích děl do dobového literárního kontextu. Co se dělo na literární scéně v době, kdy vychází Legátové první kniha? V první části práce se proto zaměříme na klasifikaci jednotlivých částí doby devadesátých let – doby uvolnění, doby stovek nakladatelství – ale i následného rozčarování a hledání osy literárního života po roce 2000. Podkladem pro první kapitolu nám budou dva soubory studií o českém literárním světě po roce 1989 – o době „volnosti“ a „mnohosti“.¹ Pro dotvoření představy tehdejšího světa českých spisovatelů a spisovatelek zabrousíme i do přehledu od Lubomíra Machaly a jeho kolektivu.²

Abychom dokázali něco říct o kritikách jednotlivých děl a jejich pisatelích, je nutné si ve druhé kapitole definovat, co je vlastně literární kritika. Vymezíme si tento pojem, prozradíme, co je interpretace textu a nastíníme, jak probíhá. Pokusíme se zmapovat odpovědi na otázku, jestli je literární kritika věda nebo umění. A samozřejmě doplníme do této kapitoly jména zásadních osobností této literární disciplíny. Kritické ohlasy byly od začátku devadesátých let publikovány v nepřeborném množství literárních periodik. Některá vznikla až s pádem

---

¹ FIALOVÁ, Alena (ed.) *V souřadnicích mnohosti: česká literatura první dekády jednadvacátého století v souvislostech a interpretacích*. Praha, 2014.

HRUŠKA, Petr - MACHALA, Lubomír - VODIČKA, Libor et al. (eds.) *V souřadnicích volnosti: česká literatura devadesátých let dvacátého století v interpretacích*. Praha, 2008.

² MACHALA, Lubomír et al. (ed.) *Panorama české literatury (2). Po roce 1989*. Praha, 2015.

komunistického režimu po Sametové revoluci, jiná odkazovala k minulosti a periodikům, která měla silný základ už např. v době šedesátých let 20. století. Před třetí částí práce zmíníme hlavní a nejznámější z nich, především pak musíme jmenovat ty, ze kterých naše bádání po kritickém ohlasu Květy Legátové bude čerpat.

Po úvodním vymezení autorčiny doby i pojmu kritika přejdeme ke třetí a stěžejní části práce. Ta se zaměří na samotnou analýzu a komparaci kritických ohlasů díla Legátové. Posoudíme, jak se tvořil její autorský obraz. Kapitulu si rozdělíme na jednotlivé podkapitoly, kde se budeme věnovat jednotlivým aspektům, kterými se zabývali i doboví kritici (jazyk děl, postavy v příbězích, kompozice atd.)

Dobové vymezení našeho zájmu o dílo Květy Legátové je dáno autorčíným pseudonymem. Zaměříme se jen na díla, která vydala pod jménem Květa Legátová. Práce obsáhne kritický ohlas od vydání cyklu povídek *Želary* v roce 2001 až po soubor rozhlasových her *Mimo tento čas* (rok 2008). Do třetí části práce tedy kritické texty a díla vydané před rokem 1989 nezahrneme. Kritickou recepci díla, které psala autorka jako Věra Podhorná (*Postavičky*, *Korda Dabrová* či další próza), nebo ohlas na působení Věry Hofmanové v brněnském rozhlase, necháme stranou. Téma kritické recepce tohoto období je totiž hodno samostatného bádání a výzkumu. O Květě Legátové nebo jejím díle psalo svou kvalifikační práci rovněž několik studentů na českých vysokých školách.³ Žádný z nich se ale nevěnoval samostatně reflexi autorčina díla v dobových literárních periodikách čili tématu kritické recepce díla Květy Legátové. Nebo alespoň tak neučinil komplexněji, o což se my v práci pokusíme.

Důležité je rovněž zmínit, že pro naše bádání vybíráme především odborné a směrodatné literární kritiky knih Květy Legátové. Lze za ně považovat texty publikované v odborných periodikách, ale i kritiky v běžných tiskovinách a denících v případě, že je napsali renomovaní kritici či novináři. Okrajově se podíváme také na recenze, které se nesnažily dílo analyzovat, ale spíš zpropagovat. Vytvoříme si tak kompletnější obraz o přijímání díla Legátové. Články a rozhovory sloužící jako skvělé PR (public relations) pro prodej díla, se dotkly (otázka, jestli bohužel nebo bohudík) i autorky Květy Legátové. Proto takové projevy samoučelné literární kritiky částečně zahrneme do naší práce a pokusíme se střízlivě prohlédnout skrz tuto problematiku.

---

³ Například: MAJÍČKOVÁ, Klára. *Ženské postavy v kopaničářských prózách – Jozova Hanule, Želary a Žitkovské bohyně* [online]. Brno, 2014 [cit. 2018-03-14]. Dostupné z: <<https://theses.cz/id/sude19/>>. Bakalářská práce. Masarykova univerzita, Filozofická fakulta. Vedoucí práce Mgr. Tereza Dědinová, Ph.D. DOBEŠOVÁ, Gabriela. *Textové vlastnosti vybraných motivů prózy Květy Legátové Želary* [online]. Ostrava, 2010 [cit. 2018-03-14]. Dostupné z: <<https://theses.cz/id/ja8nwa/>>. Bakalářská práce. Ostravská univerzita, Pedagogická fakulta. Vedoucí práce doc. PhDr. Eva Höflerová, Ph.D.

V závěru shrneme, jaký vývoj kritické recepce díla Květy Legátové lze z analýzy kritik vyčíst. Proměňoval se pohled na dílo Květy Legátové v čase? Pokusíme se odpovědět na otázku, k jakému žánru či do jakých směrů autorku a její dílo zařadit. Z třetí části práce také vyplyne, který aspekt z děl Květy Legátové budil u kritiků největší pozornost a proč.

1. SOUČASNÁ ČESKÁ LITERATURA

Období devadesátých let 20. století a doba po roce 2000 se v moderní české literatuře nese ve znamení nastávajícího chaosu a mnohosti autorů, jejich děl a směrů. Proto bychom první kapitulu naší práce měli zaměřit na uvedení kontextu moderního literárního prostoru po revoluci 1989. Představíme si vývoj českého literárního světa po Sametové revoluci a v době počátku nového milénia. Květu Legátovou se pokusíme generačně zařadit mezi další české autory.

1.1. Vývoj české literatury od devadesátých let 20. století do roku 2010

Abychom dovedli pochopit situaci literatury po roce 1989, musíme zabrousit do doby před revolučním rokem. Režim uměle bránil rozvoji literatury, a proto můžeme tehdejší autory rozdělit do tří proudů: *oficiální*, *exil* (už od čtyřicátých let 20. století) a *samizdat* (nastolený nuceně především nástupem normalizace po roce 1968). Ostře se tyto tři sféry ovšem vymezit nedají. Autoři jako Bohumil Hrabal, Jaroslav Seifert a další postupně prošli všemi oblastmi, ačkoli někteří z nich museli učinit kompromis v přístupu k vládnoucímu režimu, aby mohli být vydáváni oficiálně. V cizině se exiloví autoři mohli přiklonit k tvorbě v jazyce země, do které odešli (Milan Kundera, Libuše Moníková). Po revoluci došlo k přirozené destrukci těchto starých literárních proudů, o většinu oficiálních autorů kooperujících v dobách normalizace s režimem přestali mít čtenáři zájem.⁴

V devadesátých letech dochází k obrovskému boomu zakládání nových nakladatelství. Jak udává Jiří Trávníček, před rokem 1989 jich napočítáme zhruba padesát, kdežto v době počínající svobody těsně po listopadových událostech skoro 2500. Svůj podíl na tom má silný hlas čtenářů, kteří touží po dílech z dvou původních proudů literatury – z exilu a samizdatu. Nová nakladatelství tak publikují především autory, kteří byli dříve perzekuováni, zakazováni. Čtenáři rovněž dychtili po poznání a výkladu dějin posledních padesáti let, a tak se zvedá vlna zájmu o tzv. autentickou literaturu. Nárůst prodeje knih vedl k rozšíření stánkového prodeje třeba i v pražském metru – vedle sebe se tu daly najít braky a zlevněné knihy i román Josefa Škvoreckého v nejnovějším vydání. Po roce 1993 pak především náklady beletrie klesají. Přestává se v takovém množství vydávat literatura za normalizace zakázaná a o slovo se hlásí zrovna vznikající literární díla, svobodná a provokující postmoderna. Český literární svět hledá

---

⁴ ZIZLER, Jiří. Otevřená dekáda. In: HRUŠKA, Petr - MACHALA, Lubomír - VODIČKA, Libor (eds.). *V souřadnicích volnosti: česká literatura devadesátých let dvacátého století v interpretacích*. Praha, 2008. s. 13-14.

způsob, jak se nově projevit a dochází k rozčarování a pocitům marnosti z projevující se krize hodnot.⁵

Začátek nového tisíciletí se nese v duchu kvantity vydávání titulů. Český knižní trh roste a stěžuje se přístup čtenáře k vydávaným titulům. Jiří Trávníček zastává názor, že čtenář se na trhu neorientuje, že je tzv. „překnížkováno“. Nakladatel Vladimír Pistorius ovšem usuzuje, že čtenáři se nabízí velký výběr, což je pro něj výhodou. Velký přínos pro rozvoj šíření knih přinesl samozřejmě internet a také e-knihy. Knihovny do svých služeb postupně zahrnovaly půjčování elektronických čteček. Městská knihovna v Praze dokonce začínala vydávat elektronické verze českých klasiků, kteří už nepodléhali autorské licenci. Jsou zakládány e-shopy knihkupectví, a to i s elektronickými knihami (Palmknihy.cz, Ereading.cz). Knižní trh se rozpíná, ovšem také dochází ke srovnávání české literatury ve světovém kontextu, což vedlo k dalším myšlenkám o krizi literatury. Proto se hledá způsob, čím literaturu oživit a vymanit ji z okraje veřejného zájmu. Literatura se měla stát středem pozornosti skrze její političnost, což znamená posun zpět ke kritice společnosti a k sociálním a politickým tématům.⁶

Přesto literární svět po roce 2000 neprošel nějakým zásadním celospolečenským zlomem. Dále vycházejí díla původně ze samizdatu či od exilových autorů, ačkoli v menší míře než těsně po revoluci. Co se plíživě vytrácí z tvorby spisovatelů, je postmoderní hra a experiment. Ne, že by nadobro zmizel. Autoři se však spíše orientují na silný příběh, do jehož pozadí přidávají aktuální nebo dobové kulisy – dějinné události, doba komunismu i nové svobody. Potřeba uspokojit knižní trh ovlivnila i autorskou tvorbu, především pak ediční plány nakladatelství. Čtenář prahne po komerční populární literatuře, přestává se orientovat jen na díla tzv. „vysoké“ literatury a českých klasiků. Vedle sebe tu stála kvalitní umělecká próza, která dbá na prvky reflexe, esejistiky, intelektuálnosti, a literatura, která se snaží pod vidinou prodejnosti zavděčit čtenáři. Propustnou a neohrazenou membránu mezi těmito dvěma proudy pak tvoří tzv. střední proud. Autoři mainstreamu se snaží udržet si určitý punc umění a vysokého autorského stylu ve svých dílech. Zároveň se ovšem pokouší zaujmout široké čtenářstvo poutavým a dramatickým příběhem, využitím žánrových postupů, aktuálních témat. Taková díla stojí na hranici mezi vysokým uměním a prvky brakovosti a podbízivosti. Jako středoproudový autor vystupuje už od devadesátých let např. Michal Viewegh.

---

⁵ TRÁVNÍČEK, Jiří. Ve studených vodách svobody. Česká literatura 1989-2009. In: *Host*. 2010, roč. 26, č. 10, s. 33-38.

⁶ PIORECKY, Karel. Česká literární kultura 2001-2010. In: FIALOVÁ, Alena (ed.). *V souřadnicích mnohosti: česká literatura první dekády jednadvacátého století v souvislostech a interpretacích*. Praha, 2014. s. 13-15.

Tvůrce literárních děl období prvních deseti let 21. století nemusíme rozřadit jen podle hodnoty jejich děl vzhledem k předchozím třem vrstvám. Jejich mnohost a diferencovanost lze vyjádřit i řazením podle témat a generací.⁷

1.2. Generace autorů a její vymezení

Jednak se v době po roce 2000 uchytili na literární scéně zcela noví autoři, kteří přicházeli s neotřelými tématy. Nesmíme ale zapomenout na starší generaci, která poprvé publikovala v šedesátých letech, nicméně se k vydávání svých děl vrací i po sametové revoluci. Obraceli se zejména k událostem 20. století - ať už k válce, osvobození nebo politickému převratu. Ti autoři, kteří se narodili ve čtyřicátých až šedesátých letech, tedy patřící do generace střední, vydávali svá díla už v letech devadesátých a jejich témata a způsob tvorby se tříštil do rozmanitosti. Ani po přelomu tisíciletí je nepustila tvorba v duchu postmodernismu, experimentu, jejich díla si měla hrát a mystifikovat (Jiří Kratochvíl, Daniela Hodrová). Někteří se pokoušeli o prózu s osobním laděním, plnou pochybování o životě a naději (Jan Balabán, Jiří Hájiček). Další pak satiricky ironizovali či přímo kritizovali stav politického čela naší země (Michal Viewegh, Miloš Urban).⁸

Mladší a nejmladší generace se stále častěji obracela k intimním tématům. Mladé autorky (např. Petra Soukupová) psaly o citových problémech a hledání smyslu života v předem nestanovené časové rovině. Fenomémem doby počátku 21. století se stala mladší a střední generace tvořící díla z prostředí exotických končin – Jižní Amerika, Mongolsko, Sibiř (Markéta Pilátová, Petra Hůlová, Martin Ryšavý). Posun chápání literárního díla a knihy od uměleckého vyjádření ke komerčnímu zboží zapříčinil diskuze nad společenskou funkcí literární tvorby a jejího dosahu. Někteří autoři proto nepsali o současnosti, která byla jen stěží zachytitelná, ale spíše se orientovali na doby minulé – zejména dobu od čtyřicátých do osmdesátých let 20. století. Dramatický děj, tragické postavy a postavy zrádců – to vše mohlo být podtrženo pohnutou dobou např. osvobození, těsně poválečného období, komunistických zločinů a perzekucí v padesátých letech. Autoři tak společnosti mohli dopomoci k vyrovnání se s věčně propíranými otázkami jako odsun sudetských Němců, Benešovy dekrety či vykonstruované procesy padesátých let. V úzkém či volnějším sepětí s knižní předlohou vznikala i umělecká vyjádření jiného druhu – filmy. Takovým případem je i snímek režiséra Ondřeje Trojana a scénáristy Petra Jarchovského *Želary* (2003) podle próz Květy Legátové (*Jozova Hanule*,

---

⁷ FIALOVÁ, Alena (ed.). *Próza. In: V souřadnicích mnohosti: česká literatura první dekády jednadvacátého století v souvislostech a interpretacích*. Praha, 2014. s. 341-342.

⁸ Tamtéž. s. 342-343.

Želary). Petr Jarchovský se podepsal jako tvůrce scénáře hned pod několik divácky úspěšných filmů – především podle inspirace z knižních předloh Petra Šabacha - *Pelišky* (1999), *Pupendo* (2003) a *Občanský průkaz* (2010).⁹

Pojďme se ale vrátit ke Květě Legátové. Té bylo na přelomu 20. a 21. století osmdesát let. Tudíž nám generačně mezi mladé autory nezapadá. Lze tedy říci, že Květa Legátová je specifikem či zjevením v proudu literárních vod. Nyní ji zařadíme podle témat, o kterých píší soudobí prozaici.

Mladí a střední autoři začátku 21. století se inspirují při tvorbě svých příběhů dobou meziválečnou, válečnou a poválečnou – zaobírají se ve svých silných příbězích tématy holocaustu, těžkého žití v dobách protektorátu a sporů mezi Čechy a Němci. Autoři při psaní o tragické době války a sporů vyzdvihovali práci s prameny, s reálným příběhem, postavami a především s emočně vypjatým dějem. Tematický základ prozaických prací Květy Legátové je stejný, ovšem generačně je autorka jinde. Dobu válečnou sama zažila a publikuje ne jako mladá generace až v letech po roce 2000, ale už v letech šedesátých.¹⁰

Lubomír Machala se svým kolektivem řadí Květu Legátovou mezi tzv. debutanty nového tisíciletí. Ovšem přihlídneme k její výjimečnosti. Nové tisíciletí totiž nepřinášelo jasné generační vymezení autorů. Najdeme spoustu výjimek. Jednu takovou vidíme právě mezi Petrou Hůlovou a Květou Legátovou. Legátová debutovala pod tímto pseudonymem v roce 2001, přitom jí je 81 let a v té době se o ní obecně ještě neví, že už v roce 1957 vydala soubor povídek *Postavičky* pod jménem Věra Podhorná.¹¹ Kdežto Petra Hůlová v době svého debutu studuje na pražské filozofické fakultě a je jí třiaadvacet.¹²

---

⁹ FIALOVÁ, Alena (ed.). Próza. In: *V souřadnicích mnohosti: česká literatura první dekády jednadvacátého století v souvislostech a interpretacích*. Praha, 2014. s. 343-344.

¹⁰ Tamtéž. s. 361-363.

¹¹ PŘIBÁŇOVÁ, Alena. Květa Legátová. In: *V souřadnicích mnohosti: česká literatura první dekády jednadvacátého století v souvislostech a interpretacích*. Praha, 2014. s. 371.

¹² MACHALA, Lubomír (ed.). *Panorama české literatury (2). Po roce 1989*. Praha: Knižní klub, 2015. s. 160-162.

1.3. „Debutantka“ Květa Legátová v kontextu současné české prózy

Když se jméno „debutantky“ Květy Legátové vynořilo mezi spisovateli na začátku nového tisíciletí, způsobilo rozruch, a dokonce velký čtenářský zájem. „Meteor“ nebo „zjevení“ – z dobových médií zněly ve spojení s Legátovou jen superlativy. Po vydání díla *Želary* se titul ocitl mezi první desítkou knih ankety Lidových novin a Legátová dostala Státní cenu za literaturu (2002). Zájem o její osobu se zvedl nejen kvůli ocenění autorčiny tvorby. Květa Legátová prožila zajímavý život, plný ústrků, když byla režimem přesouvána po zapadlých moravsko-slovenských dědinách. Z této zkušenosti mohla čerpat i pro svou tvorbu. Takový obraz autorky byl k vidění v dobových recenzích a v paratextech na obálce *Želar*.¹³

Až s vydáním dalších knih (po *Želarech* a *Jozově Hanuli*) došlo ke střízlivému shrnutí jejího života. Jedním z prvních, kdo toto učinil odborně a s grácií byl Ludvík Kundera v předmluvě k nové knize Květy Legátové *Pro každého nebe* (2003, nakladatelství Labyrint)¹⁴. O rok později, když vychází další soubor rozhlasových her *Posedlá a jiné hry* (2004, nakladatelství Paseka) je opatřena kniha tentokrát doslovem Lenky Jungmannové, která pojímá život Květy Legátové v širším kontextu.¹⁵ Dva výše zmíněné texty nám umožňují udělat si ucelenější představu o zásadních událostech a zvratech v životě autorky:

Květa Legátová, pravým jménem Věra Hofmanová, se narodila v roce 1919 do rodiny kantorů v Podolí u Brna. Studovala reálné gymnázium v Brně, vysokoškolské studium na Masarykově univerzitě v Brně jí přerušilo uzavření škol za protektorátu. Proto šla na krátkou dobu učit němčinu na brněnskou konzervatoř a absolvovala svůj obor češtinu s němčinou na filozofické fakultě až v roce 1946. Mezi lety 1954-58 si pak doplnila pedagogické vzdělání na Vyšší pedagogické škole Brno, kde studovala matematiku a fyziku pro vyučování druhého stupně. Po studiu nastoupila jako kantorka na gymnázium v Uherském Brodě, odkud byla propuštěna. Odešla totiž ze slavnosti na počest zemřelého Klementa Gottwalda. Prý jí byla na tryzně zima. Prošla si disciplinárními řízeními až byla nucena jít učit do oblastních, základních a středních škol v Prakšicích, Bánově nebo ve Starém Hrozenkově.

---

¹³ HLINKA, Jiří. Státní literární ceny získali Legátová a Pelán: Soubor povídek *Želary* a novela *Jozova Hanule* vynesly třiaosmdesátileté brněnské spisovatelce prestižní ocenění. In: *Hospodářské noviny*. 2002, roč. 46, č. 208, s. 11.

¹⁴ KUNDERA, Ludvík. Rozpomenutí. (předmluva) In: Legátová, Květa: *Pro každého nebe*. Praha: Labyrint, 2003. s. 7-10.

¹⁵ JUNGMANNOVÁ, Lenka. Doslov aneb Řada neznámých. In: Legátová, Květa: *Posedlá a jiné hry*. Praha a Litomyšl: Paseka, 2004. s. 160-166.

K rozhlasu se dostala už jako oktávánka přes Františka Kožíka, který přijal několik jejích her. S ním spolupracovala i v době protektorátu a po válce do roku 1948. Ludvík Kundera se v doslovu však rozpomíná, že o sobě dala poprvé vědět nejspíš v roce 1945 a její debut na poli rozhlasových her *Olga Jeglovičová* přišel v roce 1948. V době, kdy Podhorná začíná spolupracovat s brněnským rozhlasem, se začíná projevovat nový okruh autorů, kteří psali pro rozhlas – tzv. brněnská rozhlasová škola, kterou dal dohromady básník Karel Tachovský (1926-1989). Patřili sem mimo Podhorné-Hofmanové, také sám Ludvík Kundera, Milan Uhde nebo Antonín Přidal. Obsahem programu, který tato škola vytvářela, byly adaptace Vančury, pásma, reportáže, ale i experimenty a rozhlasová morální dramata. V roce 1964 vzniká významná hra Věry Podhorné *Sestra*. Podhorná se věnovala psaní her snad už od konce čtyřicátých let, přičemž nelze přesně posoudit, kdy hry vznikají, známe až jejich první rozhlasové uvedení (*Červená náušnice* 1967, *Vražda v lomů* 1970). Dvě z jejích her *Ta vteřina* a *Výslech profesora Mrože* byly uvedeny i v televizním vysílání (1962 a asi 1963). Po vpádu vojsk Varšavské smlouvy a následujících událostech je tato skupina rozvrácena počínající normalizací a Hofmanová píše do šuplíku. Poslední zmínky o tvorbě Věry Podhorné udávají, že roku 1972 došlo k poslednímu uvedení hry Věry Podhorné v rozhlase. K další spolupráci s rozhlasovým studiem došlo až po Sametové revoluci. Lenka Jungmannová ve svém doslovu uvádí, že Věra Hofmanová napsala pod pseudonymy na 40 rozhlasových her.

Autorka se v brněnské rozhlasové škole naučila umění dialogu a vynalézavosti při psaní rozhovorů postav – vždyť v rozhlase se musí vše říct slovy, nic není vidět. A tak si můžeme vysvětlit i strohý a přesto vše říkající jazyk knih vydaných po roce 2000. Autorce stačí dialog a důmyslná skladba textu a vytvoří celý propletený prostor plný charakterů. Nesmíme ale zapomenout, že Hofmanová alias tehdy Podhorná se v době, kdy působí v rozhlase, věnuje i prozaické tvorbě. V roce 1957 vychází povídkový soubor *Postavičky* a počátkem šedesátých let román *Korda Dabrová* (1961). V časopise *Host do domu* vycházely prózy Věry Hofmanové mezi lety 1954-56. V šestém ročníku *Hosta do domu* (1959) se objevuje i povídka s názvem *Vratislav Lipka a malá Bojarová*. Zmínka o povídce poukazuje na možnost, že *Želary* nejsou záležitostí konce tisíciletí a začátku toho nového, ale autorka na nich pracovala i déle než padesát let před jejich publikováním.

Spletitý cyklus povídek vydalo nakladatelství Paseka pod názvem *Želary* v roce 2001. Květa Legátová tu prokazuje zkušenosti z předchozích let tvorby. Především umí čtivě napsat dialogy, které si nacvičila při psaní trefných rozhlasových her. Na ploše rozhlasové hry je potřeba s jazykem pracovat ekonomicky, v krátkých úsečných dialozích říct o příběhu a postavách všechno. Specialitou Legátové je taktéž psychologie postav v příbězích a jejich

vývoj. Ovšem autorka využívá i básnický laděného jazyka, který dotváří magický, respektive až mystický, pohled na dědinu Želary v předem neurčené lokaci a čase. Stačí si jen vzpomenout na autorky původní báseň zakomponovanou do textu: „Želary, Želary,/ popelavé skály,/ bílýma rukama/ vlasy rozplétaly,/ ach, vlasy rozplétaly.“¹⁶ Květa Legátová se inspiruje v lidové poezii jednoduchým nápěvem, který ale dodává textu jakési tajemné archetypično. Motivy, které využívá, najdeme už v baladické a ruralistické próze. Alkoholismus, surovost mužů, bída, chudoba lidí v zapadlých končinách vlasti, těžký život plný práce od úsvitu do setmění. Jednotlivým motivům se budeme věnovat ve třetí části práce. Stejně tak kompozici, která se propojuje s prostorem a umístěním vsi Želary a dodává celému příběhu hlavní pointu.

Rok po „prvotně“ vydala autorka tentokrát útlejší knihu – novelu *Jozova Hanule* (nakladatelství Paseka, 2002). V ní už nejde primárně o kompozici díla, ale o dramatický příběh v kulísách období protektorátu. Mladá lékařka Eliška spolupracuje s československým odbojem. Vzpouza proti německé nadvládě je ovšem odhalena a Eliška musí zmizet. Proto si mění jméno, odchází se svým pacientem Jozou do odlehle vesnice – do Želar, do pohraničí, Jozu si vezme, aby ušla pozornosti gestapa. S Jozou se však sžije natolik, že se do něj zamiluje. Celý děj končí osvobozením Rudou armádou a tragickou smrtí Jozy. Eliška se vrací ke svému dřívějšímu životu, ale na Želary a jejich kouzlo už nezapomíná. Jak se přesvědčíme, reflexe *Jozovy Hanule* v literární kritice se mění, je odlišná od autorčina nepřekonatelného „debutu“. Avšak nepředbíhejme.

Dalšímu publikování dominují soubory rozhlasových her. Jak už jsme uváděli, tak v roce 2003 vychází v nakladatelství Labyrint *Pro každého nebe*, v roce 2004 v nakladatelství Paseka *Posedlá a jiné hry*. Poslední vydaný soubor her Květy Legátové se dostal ke čtenářům v roce 2008 (*Mimo tento čas*). Autorka vydala po slavných *Želarech* a *Jozově Hanuli* i další prózy, které sice nesklidily takový ohlas jako první dvě, ale přesto bychom je měli zmínit. V roce 2007 chtěla Legátová navázat na spisovatelskou tradici z minulosti, variování apokryfů, pohádkových motivů, které byly sebrány do souboru „odposlechů“ a pojmenovány jako *Mušle a jiné odposlechy*.¹⁷ A ještě před nimi dokonce vytvořila Květa Legátová i soubor čtyř detektivních povídek *Nic není tak prosté* (nakladatelství Pistorius & Olšanská, 2006), v nichž vystupuje jako hlavní postava poručík Ryška.¹⁸

---

¹⁶ LEGÁTOVÁ, Květa. *Želary*. Praha, 2001. s. 71.

¹⁷ JUNGSMANN, Milan. Obnovený vypravěčský žánr. In: *Tvar*. 2008, roč. 19, č. 1, s. 21.

¹⁸ JUNGSMANNOVÁ, Lenka. Detektiv Jedličková zasahuje. In: *A2*. 2007, roč. 3, č. 9, s. 7.

2. LITERÁRNÍ KRITIKA PO ROCE 1989

Než si ukážeme, jak vypadala kritika díla Květy Legátové je nejprve nutné si pojem literární kritika vymežit. Pro správnou analýzu textů ve třetí části práce si nyní nastíníme základní otázky kritiky, její rozdělení a chápání. Jen na okraj se dotkneme otázky, zda literární kritika vykazuje prvky umění či vědy a pokusíme se shrnout vývoj moderní české kritiky po roce 1989.

2.1. Kritika – vymezení pojmu

Pojem kritika pochází z řeckého slova *krinein* (= soudit). Pokud tedy vyslovíme slovo kritika, máme na mysli schopnost soudit či udělat si o něčem úsudek.¹⁹ Tak si lze ovšem vysvětlit pojem kritika obecně. Pro účel naší práce se budeme zabývat především kritikou literární. Tento termín vyžaduje poněkud podrobnější a složitější výklad. U literární kritiky totiž nejde jen o úsudek, ale také jak píše Kautman ve své knize *K typologii literární kritiky a literární vědy*: „kritika vědomě a záměrně znovu vytváří literární dílo, dokonce je programově doplňuje (docit'uje a domýšlí), konstruuje tedy novou realitu vedle díla.“²⁰

Roland Barthes se vyjadřuje k tomuto chápání kritiky poněkud konkrétněji. Vztah mezi kritikou a uměleckým textem je pro Barthes vztahem smyslu k formě. Avšak kritik není oprávněn být osobou, která dílo vyloží v určitém smyslu jen proto, že chce, aby bylo literární dílo přijímáno pouze a jen podle kritikových představ. Kritik totiž musí vycházet pouze z původního textu. Barthes zmiňuje tzv. „trojí okovy kritiky“. První z nich spočívá v tom, že kritik si musí uvědomit významovost všech složek textu. Všechna kritikova tvrzení proto musí být aplikovatelná na celý text samotný. Druhý „okov“ řadí osobu kritika a jeho práci do určitých mezí, určitých mantinelů, které je nutné dodržet. Vztah mezi metaforou a jejím jasným výkladem musí být logický a legální. Třetí „okov“ vidí Barthes ve vztahu osoby kritika a vlastního jazyka, se kterým se kritik konfrontuje.²¹

Literární kritik tedy doplňuje myšlenky básníka, jde ve stejných šlépějích jako autor uměleckého díla a snaží se objevit místa, kde se básník zapomněl, kde šlápl vedle, co chtěl říci, ale neprozradil apod. Václav Černý v úzkém svazku *Co je kritika, co není a k čemu je na světě* píše o analogii postoje kritika a básníka vůči přírodě. Kritik se snaží obsáhnout při kritice ty pohledy, které básníkovu vidění pravdy unikly nebo nebyly vyřčeny. V určitých kritických soudech tedy kritik opakuje prožitek autora literárního textu. Tam, kde se autorova myšlenka a

¹⁹ HAMAN, Aleš. *Nástin dějin české literární kritiky*. Jinočany, 2000. s. 7.

²⁰ KAUTMAN, František. *K typologii literární kritiky a literární vědy*. Praha. 1996. s. 7.

²¹ BARTHES, Roland. *Kritika a pravda*. Praha, 1997. s. 245-249.

kritikova interpretace nepropojí, vzniká nesoulad v kritikově poznání, který zapříčiní kritickou nespravedlnost.²²

Vysvětlili jsme si princip, jak kritik dílo přijímá a analyzuje. Teď si pojďme představit možnosti pohledů kritika na literární dílo. Haman ve své souborné práci *Nástin dějin české literární kritiky* shrnuje pojetí Arne Nováka, ale i Václava Černého. Upozorňuje nejprve na Novákovu kritiku *filologickou*, která spočívá v hledání autorova originálního, syrového textu. Můžeme ji proto nazvat jako kritiku textovou. O filologické kritice už ale nehovoří Václav Černý. Kritika se za posledních padesát let tak vyvinula, že filologická kritika je obsažena v textologii a ta se stala pomocnou vědou literární. Další typ kritiky má podle Nováka zavedená pravidla, jak měřit krásu, a proto ho nazýváme jako typ *dogmatický*. Proti němu stojí *empirická* kritika. Ta vnímá estetická pravidla spíš relativisticky. Haman se dále zmiňuje o *životopisné* kritice – zde Novák vidí základ kritiky v provázanosti uměleckého textu a osobnosti autora. Černý přidává k předchozím typům i *biograficko-psychologickou* kritiku. Kritika takového ražení zkoumá, do jaké míry ovlivnil život autora jeho literární vyjádření. Dílo na pozadí společenského kontextu dané doby zkoumá *sociologická* kritika. Poslední Novákova kritická metoda *formalistická*, pak nahlíží na vytváření umění jako samovolnou záležitost.²³

Kritické ohlasy na dílo Květy Legátové můžeme podle Novákova a Černého rozdělení zařadit povětšinou mezi *biograficko-psychologický* typ. Dobová kritika spojuje velmi často prostor v dílech Květy Legátové s oblastí Moravských Kopanic na hranici mezi Moravou a Slovenskem, kde autorka v minulosti působila jako kantorka. Mírně se v kritikách, které budeme studovat ve třetí části, objevuje i *dogmatický* kritický postup – např. když se autoři snaží „nasadit“ žánr baladické prózy třicátých let na román *Želary*.

Vraťme se ale k obecnému vysvětlení kritiky. Nezmínili jsme totiž podstatnou věc. Literární kritiku můžeme zařadit mezi tzv. *interpretační postupy*, jak uvádí Kautman: mezi *literární vědu (teorii)* a *literární historii*. Tyto dvě disciplíny se snaží být exaktními a vypudit ze svých interpretačních metod subjektivitu. Literární kritik ale nezkoumá dílo objektivně. Podle Kautmana spíš sdílí a vyjadřuje svůj osobní postoj a názor na kvalitu pročítaného textu.²⁴ Ve třetí části práce se přesvědčíme, že o kvalitě díla Květy Legátové mluví kritici skutečně dost a hodnotí ji skrz jazykové, kompoziční i narativní aspekty. Naše bádání mezi texty kritiků, kteří hodnotili dílo Legátové, povede k zjištění, jak se vyvíjel pohled na kvalitu textů naší autorky.

---

²² ČERNÝ, Václav. *Co je kritika, co není a k čemu je na světě*. Brno, 1968. s. 60.

²³ HAMAN, Aleš. *Nástin dějin české literární kritiky*. Jinočany, 2000. s. 11-14.

²⁴ KAUTMAN, František. *K typologii literární kritiky a literární vědy*. Praha, 1996. s. 23-24.

Otázkou ovšem je, zda všichni dnešní kritici mají dostatek znalostí a praxe, aby dokázali zhodnotit kvality textu objektivně, odborně a bez tendencí k pokusům o přílišné předvádění se.

Mezi literárními vědci a kritiky se tak vedou neustálé spory o tom, jestli je literární kritika vědou nebo uměním.²⁵ Otázku vědeckosti ale i básnictví v kritice si kladl i významný český literární kritik Václav Černý v již zmíněné knížce *Co je kritika, co není a k čemu je na světě*. Uvádí zde ve druhé části, že kritika nemá poučovat autora a měnit jeho tvorbu k obrazu svému. Nemá ovšem chtít ani zlepšit vkus čtenáře. Kritický soud vznesený nad knihou sice ovlivňuje příjemce literárního díla (čtenáře) a modeluje jeho vkus, ale proto literární kritiku nelze chápat jako ryze výchovnou pedagogiku. Při otázce, zda je kritika vědou, Černý mírně váhá a spojuje kritiku a vědu v tzv. personální unii. Kritik totiž pro exaktní přístup k dílu, který musí podstoupit, aby byl dobrým kritikem, využívá vědeckých metod a pohledů na text. Bez tohoto pevného svazku vědy a kritiky by kritik při své práci neobstál.²⁶

Kritik podle Černého bere napsané dílo do rukou, po přečtení reflektuje aspekty díla – jeho význam, výraz, styl. A až tyto kritikem reflektované aspekty pak tvoří základ pro kritický soud. Ten by měl být objektivní díky tomu, že si ho dokáže kritik zdůvodnit. Dnešní pojetí kritiky a její praxe ale nevidí přístup k dílu jako Václav Černý. Současný výklad se přiklání k vícevýznamovosti díla. Tento otevřený a živý pohled dává možnost vidět dílo pokaždé různě, originálně, neotřele. Zároveň se ovšem otevírá prostor pro různé kvality interpretace textu – pozorujeme občas až zkreslení.²⁷

K tématu klamavé interpretace přidává své i Kautman. Nám jako čtenářům je často dopředu předložena konkretizace díla. Tzn. že nikdy nečteme dílo, aniž bychom si ho nespojovali s nějakým balem informací o díle, autorovi, době, kdy dílo psal (tzn. nelze číst „an sich“). Vědecká interpretace se snaží od takových konkretizací oprostít a přistupovat k literárnímu dílu s čistým štítem, byť to nejde bezezbytku (dokonce se určité východisko či prvotní subjekt předpokládá).²⁸ Ve třetí části práce si proto na neodborné a tendenční kritické ohlasy dáme pozor a pokusíme se případné nesrovnalosti kritiky a díla identifikovat. Určitou obranou proti nepodloženým kritikám je už opatření, které jsme zmínili v úvodu práce – pro práci došlo k odborné selekci článků a statí. Zahrnujeme do práce především kritiky od odborníků na kritiku z řad literárních vědců a zkušených publicistů. Pokud použijeme články z novin, pak jen jako doplněk k těm, které vyřkli erudovaní recenzenti.

---

²⁵ KAUTMAN, František. *K typologii literární kritiky a literární vědy*. Praha, 1996. s. 23-24.

²⁶ ČERNÝ, Václav. *Co je kritika, co není a k čemu je na světě*. Brno, 1968. s. 53-57.

²⁷ HAMAN, Aleš. *Nástin dějin české literární kritiky*. Jinočany, 2000. s. 8-9.

²⁸ KAUTMAN, František. *K typologii literární kritiky a literární vědy*. Praha, 1996. s. 6.

2.2. Kritika v současné české literatuře

Vývoj kultu kritiky probíhal už od devadesátých let 19. století – od dob F. X. Šaldy a dál přes dobu Václava Černého a Bedřicha Fučíka. Tito tři tvořili zásadní autoritu pro literární kritiku, která měla přijít po roce 1989. Že přichází pro kritiku velké období plné svobody, volnosti a nekonečného rozvoje si v roce 1990 myslel i Jiří Brabec.²⁹ Situace české literární kritiky se nakonec vyvinula jinak, než Brabec očekával. Chyběla totiž vůdčí autorita kritiky. Přestože se tehdejší literární svět snažil rozpohybovat literární kritiku stojící na místě a vdechnout literárnímu světu život, nepodařilo se. Kritika postupně přicházela o svou vážnost a pověst té, která ukáže směr kudy se vydat, která nastaví určité programové pojetí literatury devadesátých let. Pavel Janoušek prohlásil, že se očekává příchod „kritika kouzelníka“, který by vyslovil formuli a v chaosu českého literárního prostředí doby devadesátých let by našel ve zmatku určitá pravidla, nastolil by řád.³⁰ V literárním životě krátce po roce 1989 mezi sebou minimum subjektů polemizovalo a reagovalo na sebe v plodných diskuzích.³¹

Literární kritika ale určitě nestagnovala, kritici čile psali, v literárním světě po roce 1989 kritika samozřejmě tvořila důležitý stavební prvek, jelikož prostor knižního trhu byl napěchovaný novými či nově vydávanými díly k prasknutí. Kritika se však nevěnovala jen nově vydávaným autorům. Probíraly se taktéž kritické recepce děl již jednou posuzovaných v exilu a samizdatu. Tentokrát ale v aktuálních měřítcích – co pro literární svět znamenají tato díla do budoucna. Kritické ohlasy byly publikovány především v nově, ovšem i v znovu založených periodikách (viz následující podkapitola). Soudobé kritiky lze rozdělit podle literárních historiků do čtyř skupin. *Dříve umlčovaní kritici*, tedy ti, kteří v období normalizace nesměli vystupovat veřejně jako soudci literatury – patřili sem jak domácí (Milan Jungmann, Aleš Haman), tak exiloví kritici (Květoslav Chvatík). Vladimír Novotný, Jiří Trávníček, Vladimír Macura, Petr A. Bílek a další osobnosti se pak řadili k *šedé zóně před r. 1989*. Samozřejmostí je vstup *mladé generace* do světa literární kritiky (Jiří Peňás, Michael Špirit). A ti *původně „oficiální“ hlasatelé* se stáhli do ústraní periodik spjatých s komunistickou partají (*Haló noviny, Naše pravda*).³²

V devadesátých letech se také čile debatovalo o funkcích kritiky a o tom, jak se kritika proměnila. Polemizovalo se o výkladu díla Milana Kundery (Milan Jungmann, Jiří Kratochvíl,

²⁹ BRABEC, Jiří. Kritik není Bůh (rozhovor vedla Dagmar Sedlická), In: *Tvar*. 1990, č. 9, s. 7.

³⁰ JANOUŠEK, Pavel. Čekání na kritika. In: *Tvar*. 1993, č. 17, s. 1.

³¹ ZIZLER, Jiří. Otevřená dekáda. In: HRUŠKA, Petr - MACHALA, Lubomír - VODIČKA, Libor (eds.) *V souřadnicích volnosti: česká literatura devadesátých let dvacátého století v interpretacích*. Praha, 2008. s. 22.

³² MACHALA, Lubomír (ed.). *Panorama české literatury (2). Po roce 1989*. Praha: Knižní klub, 2015. s. 262.

Michael Špirit, Květoslav Chvatík...) nebo o roli kritika jako čtenáře (Jiří Trávníček), pedagoga (Martin C. Putna), prostředníka (Aleš Haman) či průvodce (Jiří Peňás).³³

Zvlášť v první polovině devadesátých let se do porevolučního dění v literární kritice zapojili autoři starší generace, představitelé literární kritiky let šedesátých. Milan Jungmann (* 1922), Josef Vohryzka (1926-1998), Přemysl Blažíček (1932-2002), původně především divadelní kritik Segej Machonin (1918-1995), poezii analyzující Miroslav Červenka (1932-2005). Naopak prózu soustavně sledoval Aleš Haman (* 1932). Ke kritikům se stále řadil i šéfredaktor *Literárních novin* Vladimír Karfík (* 1931) a strukturalista Květoslav Chvatík (* 1930). Kolem *Kritického sborníku a Kritické přílohy*, která se v té době přela s časopisem *Tvar* o autentické literatuře, působil Jan Lopatka (1940-1993). Na něj navazoval Michael Špirit (* 1965). Výjimečnými ženami v literární kritice devadesátých let byly Růžena Grebeníčková (1925-1997) a Sylvie Richterová (* 1945). Zásadní postavení si vydobyl Vladimír Macura (1945-1999) svým odkrýváním ideologických mýtů a klišé z dob komunistického režimu. Petr A. Bílek (* 1962), Jiří Trávníček (* 1960) a Martin C. Putna (* 1968) se všichni narodili v šedesátých letech. Ovšem zatímco Bílek a Trávníček se v devadesátých letech orientovali především na poezii, Putna se zajímal o katolickou literaturu a jeho esejistická práce vykazovala prvky silné provokace, vzletnosti a prudkosti. Představiteli spíše až publicistického stylu a odlehčenosti jazyka v kritice byli Jiří Peňás (* 1965) a Vladimír Novotný (* 1946).³⁴

Období nového tisíciletí se neslo ve znamení kritiky, která spíš napomáhá knihkupcům a nakladatelům prodávat jejich zboží. Prestiž literární kritiky mizí. Recenzní texty v českých novinách a časopisech nepřispívají ke kritickému myšlení o díle, jsou spíš znovu využitou a jen drobně upravenou nakladatelskou reklamou. Literární časopisy finančně strádají, některé dokonce nevyplácí mzdu svým přispěvatelům, nebo platí pouze symbolické honoráře. Také proto se mnoho osobností literární kritiky stáhlo do ústraní. Z recenzních příloh a rubrik novin se vytrácí původní texty kritiků. Na konci tisíciletí umírá Josef Vohryzek (1926-1998), přestává publikovat Petr Cekota (* 1975), Jan Lukeš (* 1950). Značně omezili svou literárně kritickou činnost Petr A. Bílek (* 1962), Pavel Janáček (* 1968), a dokonce překvapivě i dříve ostře a často polemizující Martin C. Putna (* 1968). Ve své práci naopak dál čile pokračovali Milan Jungmann (1922-2012), Aleš Haman (* 1932), Vladimír Karfík (*1931). Spirituální beletrii v *Katolickém týdeníku* čile hodnotil Jaroslav Med (* 1932). Některé běžné deníky, případně

---

³³ ZIZLER, Jiří. Otevřená dekáda. In: HRUŠKA, Petr - MACHALA, Lubomír - VODIČKA, Libor (eds.). *V souřadnicích volnosti: česká literatura devadesátých let dvacátého století v interpretacích*. Praha, 2008. s. 22-23.

³⁴ Tamtéž. s. 24-26.

týdeníky, si zachovaly tvář a pravidelně otiskovaly recenze odborníkům jako Jiřímu Peňásovi (* 1966) v *Lidových novinách* a časopisu *Týden*, nebo Josefu Chuchmovi (* 1959) v *Mladé frontě Dnes*. V *Hostu a Tvaru* velmi často kritizoval tehdejší prózu Pavel Janoušek (* 1956) a to pod pseudonymy Alois Burda a Eliška F. Juříková. Ostatně Aloise Burdu zaujalo i dílo Květy Legátové.³⁵ Prózu hodnotili a publikovali o ní Vladimír Novotný (* 1946) – jeho podstatná část kritik se přesunula do regionálních plátků jako *Plž* – anebo také Jiří Trávníček (* 1960), který se v devadesátých letech zajímal spíš o poezii. Intenzivněji publikovali Jiří Zizler (* 1963), Ivo Harák (* 1964) nebo Jan Štolba (* 1957). V *Revolver Revue* se prosadil Marek Vajchr (* 1965). Důležité je zmínit mladou nastupující generaci jako byli Radim Kopáč (* 1976), Erik Gilk, Petr Hrtánek nebo Alena Fialová. Mladí literární kritici Pavel Vaniček a Karel Piorecký pak zase vyzdvihovali téma společenské role literatury.³⁶

V roce 2008 začal být stav české literární kritiky odsuzován a diskutován. Ať už Petrem A. Bílkem a článkem *Udělej si sám. O sebeukájení dnešních literárních kritiků* nebo Jiřím T. Králem statí *Kopání do mrtvoly. Česká literární kritika L.P. 2008*. Král se pouští do soudobých recenzentů ostře, zmiňuje jejich neumětelství psát kritiku, nekonkrétní cíle jejich textů, ale i snahu o moudrost, která roste do povýšenosti. Recenzenti podle něj nechtějí žádné dílo shodit, a proto nedokážou vyjádřit přesné „ano nebo ne“ pro recenzovaný text. Recenze, nejen ty pro široké publikum, přirovnává Král spíš k PR aktivitě.³⁷

V Hradci Králové proto v roce 2009 zorganizovala Obec spisovatelů sympozium *Kritéria, hodnoty, vize*. Ivo Harák ale odmítal závěry hradeckého sympozia shrnuté Vladimírem Křivánkem. Byl si vědom přítomnosti masových médií, která odborné literární kritice vzala prestiž a naopak příznivým „reklamním“ recenzím poskytla zázemí. Na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy Jiří Trávníček a Petr Král téhož roku vedli učenou debatu. Trávníček oproti Královi vyznával názor, že literatura má být nakloněna čtenáři.³⁸

Změna literární kritiky a pohledu na ni ovšem souvisí i se změnou prostoru, respektive média, ve kterém je publikována. Doba internetu pokročila, vyvíjí se sociální sítě, knižní databáze nebo aplikace do mobilních telefonů. Za zmínku stojí hodnocení knih na stránkách knihkupectví (např. *Kosmas.cz*) a knižní databáze *Databáze knih.cz* nebo *ČBDB.cz* (web, který je dnes uživatelům přístupný i přes smartphone s mobilní aplikací). Do jaké míry se jedná o

³⁵ BURDA, Alois. Ze čtenářského deníku Aloise Burdy: Květa Legátová: Želary. In: *Tvar*. 2002, roč. 13, č. 19, s. 3.

³⁶ FIALOVÁ, Alena (ed.). *V souřadnicích mnohosti: česká literatura první dekády jednadvacátého století v souvislostech a interpretacích*. Praha, 2014. s. 32-33.

³⁷ KRÁL, Jiří T. *Kopání do mrtvoly: česká literární kritika L.P. 2008*. In: *A2*. 2008, č. 13, s. 8.

³⁸ FIALOVÁ, Alena (ed.). *V souřadnicích mnohosti: česká literatura první dekády jednadvacátého století v souvislostech a interpretacích*. Praha, 2014. s. 34-35.

literární kritiku asi není potřeba vysvětlovat. Spíš můžeme tento fenomén pochopit jako čtenářskou recepci. Má základ na estetickém citění čtenáře, který ovšem není poučeným receptorem díla a neuplatňuje odborné znalosti. Jeho estetickou znalost lze hodnotit jako značně omezenou na výroky typu „líbí - nelíbí“, emocionální hledisko přijímání textu, čtivost textu a „nudilo mě to“. Nůžky mezi odbornou kritikou literárního díla a laickým přijetím knihy se rozevírají. Což ale neznamená, že odborná literární kritika by ztrácela své místo na slunci. Na akademické půdě a v poučených kruzích má pořád své důležité postavení.

2.3. Literární periodika a časopisy u nás

Listopadové události roku 1989 rozhodně nepřinesly změnu jen do politického života. Svoboda slova se projevila i v množství vydávaných literárních periodik a autorů, kteří v nich působili. Mnozí autoři a tvůrčí osobnosti patřili nejen k určitému časopisu či novinám, ale dokonce se hlásili ke konkrétní literární skupině – obrod prožívali např. surrealisté.³⁹

Vznikly jak časopisy zcela nové (*List pro literaturu*, *Iniciály*, *Kritická příloha Revolver Revue*, *ROK*), tak došlo k transformaci těch samizdatových (*Host*, *Revolver Revue*, *Akord*). Pluralitu a mnohost dotvářely periodické publikace obnovené z doby před normalizací (*Literární noviny*, *Analogon*) a převzaté ze zahraničí (*Listy*, *Paternoster*). Rozřazení se vymyká časopis *Tvar*, který nová redakce přetvořila z původního *Kmenu*. Po roce 1989 lze pozorovat kromě četnosti literárních časopisů i jejich rozptýlenost do různých center republiky – nejen Praha, dokonce i Brno, Olomouc, Ostrava, Ústí nad Labem a Zlín.⁴⁰

Literární noviny, *Tvar*, *Host*, *A2* nebo *Revolver Revue*. Výčet asi nejvýznamnějších literárních periodik v době po roce 1989. Na kritických ohlasech se v devadesátých letech podstatně podílely dokonce tehdejší deníky. Zájem měly především o dříve zakázané autory. Když ale „trezorová literatura“ pozornost čtenáře už neupoutala, redakce deníků vytvořily v běžném tisku kulturní rubriky a přílohy jako záchranu existence kritiky v běžných novinách (*Lidové noviny* – příloha *Národní*; *Mladá fronta Dnes* – příloha *Kavárna*; *Právo* – příloha *Salón*). Zájem o literární časopisy postupně klesal, časopisy si nemohly dovolit platit redaktory. Kvůli slabému ohlasu čtenářů a z finančních důvodů proto spousta z nich zaniklo (*List*, *Iniciály*, *Kritická příloha RR*, *Paternoster* a další).⁴¹

---

³⁹ MACHALA, Lubomír (ed.). *Panorama české literatury (2). Po roce 1989*. Praha: Knižní klub, 2015. s. 27.

⁴⁰ Tamtéž. s. 27.

⁴¹ Tamtéž. s. 262.

Představíme si teď v krátkosti periodika, ve kterých bychom našli i kritické ohlasy na dílo Květy Legátové. Později z nich využijeme články k analýze vývoje kritického ohlasu na dílo autorky Legátové.

Literární noviny jsou dnes už spíš plné textů o společnosti, politice a ekologii. Kulturní a literární témata zaujímají jen malou výšeč obsahu časopisu. V devadesátých letech, kdy vedl *Literární noviny* Vladimír Karfík, se však ještě pokoušela redakce navázat na slávu periodika z šedesátých let 20. století. Autorskou základnu tvořila generace „osmašedesátníků“. Patřili sem Ludvík Vaculík, Václav Bělohradský, noviny publikovaly důležité projevy Václava Havla. Čtenáři ale nařkli tvůrce novin z vytváření postavení *Literárních novin* jako rozhodujícího subjektu na poli vykládání české literatury. Od roku 1996, kdy se změnila grafika novin, dochází k plíživé degradaci kvality článků. Až v roce 1999 přichází do vedení redakce Jan Patočka a obsah novin se mění.⁴² Číslem 21/2003 střídají *Literární noviny* majitele (vydavatelský dům Litmedia) a odchází velká část redaktorů. Uvádějí pro iDnes.cz, že nechtěli být zaměstnání vedením, které za minulého režimu spolupracovalo s komunistickou státní bezpečností. Nelíbil se jim ani podivný převod novin na jiného vlastníka, který vnímají jako pokus o vytunelování.⁴³ Mezi lety 2009 až 2010 vystřídal Jana Patočku na postu šéfredaktora Zbyněk Fiala. V pozadí a na okraji zájmu zůstávají literární kritiky, převládají stále ty společenské.⁴⁴

Dalším z podstatných subjektů na poli literárního světa se stal časopis *Tvar*, který vychází i v současnosti. Chvilku po revoluci se v roce 1990 utváří obrodou časopisu *Kmen* nejprve týdeník, pak čtrnáctideník s názvem *Tvar*. Ve vedení *Tvaru* se v devadesátých letech vystřídali Michael Třeštík a Lubor Kasal. Redaktoři a příspěvatelé pocházeli z řad samizdatu a šedé zóny literární kultury dob normalizace. *Tvar* zajímavě rozdmýčoval polistopadový literární život. Autoři *Tvaru* se snažili rozbouřit vody provokací k diskuzím a vytvářením anket. Pomocí klamů a předstírání si tvůrci hráli se čtenářem (spisovatel Jarmil Křemen, literární kritik Alois Burda), vyvraceli báje o literatuře.⁴⁵ Mezi lety 2000-2005 na pozici šéfredaktora *Tvaru* působil Ondřej Horák. Nová podoba časopisu měla být méně akademická a více srozumitelná, což se nepodařilo. Na pozici šéfredaktora se vrací Lubor Kasal. Za něj se sláva *Tvaru* vrací (diskuze

---

⁴² ZIZLER, Jiří. Otevřená dekáda. In: HRUŠKA, Petr - MACHALA, Lubomír - VODIČKA, Libor (eds.). *V souřadnicích volnosti: česká literatura devadesátých let dvacátého století v interpretacích*. Praha, 2008. s. 29-30.

⁴³ STROPNICKÝ, Matěj. Literárních novin se chopili pánové bohatí i na estébáckou minulost. iDnes.cz, 21 May 2009 [cit. 2018-01-11]. URL: < https://zpravy.idnes.cz/literarnich-novin-se-chopili-panove-bohati-i-na-estebackou-minulost-115-/zpr_archiv.aspx?c=A090521_124339_kavarna_bos >

⁴⁴ MACHALA, Lubomír (ed.). *Panorama české literatury (2). Po roce 1989*. Praha: Knižní klub, 2015. s. 28.

⁴⁵ ZIZLER, Jiří. Otevřená dekáda. In: HRUŠKA, Petr - MACHALA, Lubomír - VODIČKA, Libor (eds.). *V souřadnicích volnosti: česká literatura devadesátých let dvacátého století v interpretacích*. Praha, 2008. s. 30.

Pavla Janouška a Jiřího Kostečky o maturitě z českého jazyka nebo reinkarnace vztahu literatury a politické reality).⁴⁶ Změna přichází v roce 2013 s Adamem Borzičem, novým šéfredaktorem, větší prostor je dán společenské problematice.⁴⁷

Skupinu ze samizdatu vzešlých periodik reprezentuje brněnský *Host*. Za normalizace vycházela revue samizdatově od roku 1985. V devadesátých letech vycházel jako dvouměsíčník a střídavě čtvrtletník. Od roku 1997 si ho mohou čtenáři přečíst každý měsíc. Nejprve se věnoval představování autorů a uskupení, původní kritiku neobsahoval. Od poloviny devadesátých let se obsah mírně rozvrstvil na rozmanitější skladbu textů.⁴⁸ Nové milénium časopis *Host* podstatně změnilo. Ze všech novinek můžeme uvést například fakt, že od čtvrtého čísla ročníku 2001 *Host* obsahoval část *Světová literatura*, jejímž prostřednictvím měl být vyrovnán deficit ve vztahu českého literárního okruhu ke světu. Dále rok 2008, kdy na obálce dostaly prostor koláže Miroslava Huptycha. Neopomeňme ani podstatnou stať Jiřího Trávnička *Ve studených vodách svobody*, kterou využíváme v první kapitole práce a která shrnuje český literární život a události od roku 1989 do roku 2009.⁴⁹

Do světa literárních časopisů a novin významně zasáhlo nové médium – internet. K prvnímu připojení na internetovou síť v Československu došlo v roce 1992. Literární svět si začal internetu poprvé všimnout mezi lety 1995-1997, ale v té době byl využíván spíše k marginálním literárním aktivitám. Změna přišla s prvními lety na začátku nového tisíciletí. Internetový literární časopis *Texty* je uznáván za nejstarší svého druhu, vycházel od roku 1995. Internetové časopisy o literatuře mohly vycházet přímo na webu, navíc některé také ve formátu PDF. Po roce 2000 takto vznikly například *Dobrá adresa* (v PDF pravidelně vycházející), webová stránka *iLiteratura.cz* nebo pod patronací Ministerstva kultury ČR založený *Portál české literatury*. Internetové prostředí nabízí otevřenost a plodnou půdu pro amatérské projekty, které jejich autoři koncipovali ovšem s malou ctižádostí, proto často nevycházely pravidelně. Navíc jak rychle začaly, tak i skončily. Mezi ně můžeme zařadit *Tramvaj načerno*, *Obšťastník* a *Wagon*. Na začátku podkapitoly jsme zmínili, že vydávání tištěných literárních časopisů má nízkou ekonomickou návratnost – některé z nich se proto v době finanční krize přesunuly z listu papíru na virtuální platformy (*Aluze*, *Clinamen*). Poslední skupinu tvoří periodika publikovaná

---

⁴⁶ FIALOVÁ, Alena (ed.) *V souřadnicích mnohosti: česká literatura první dekády jednadvacátého století v souvislostech a interpretacích*. Praha, 2014. s. 21.

⁴⁷ MACHALA, Lubomír (ed.). *Panorama české literatury (2). Po roce 1989*. Praha: Knižní klub, 2015. s. 28.

⁴⁸ ZIZLER, Jiří. Otevřená dekáda. In: HRUŠKA, Petr - MACHALA, Lubomír - VODIČKA, Libor (eds.) *V souřadnicích volnosti: česká literatura devadesátých let dvacátého století v interpretacích*. Praha, 2008. s. 31.

⁴⁹ FIALOVÁ, Alena (ed.). *V souřadnicích mnohosti: česká literatura první dekády jednadvacátého století v souvislostech a interpretacích*. Praha, 2014. s. 22.

v minulosti, která dostala možnost se v době internetu zrodit znovu z popela (*Divoké víno, Postmoderní revue*).⁵⁰

Náš výzkum sleduje především tři výše podrobněji zmiňované druhy literárních časopisů. Další recenze a kritiky, které vyzdvihneme při našem bádání, vycházejí tištěné i na webu a pocházejí z jiných než detailněji probíraných periodik. Např. z mladšího týdeníku *A2* založeného až v roce 2009, nejprve složeného především z bývalých redaktorů *Literárních novin* (viz aféra tohoto periodika popsána výše). Zajímat nás bude i jedna recenze ze *Souvislostí, Labyrint Revue* a *Revue Proglas*. Opomenout nemůžeme ani kritické ohlasy z kulturních příloh deníků jako *Mladá fronta Dnes* a *Lidové noviny* od renomovaných autorů Dory Kaprálové a Ondřeje Horáka.

---

⁵⁰ FIALOVÁ, Alena (ed.). *V souřadnicích mnohosti: česká literatura první dekády jednadvacátého století v souvislostech a interpretacích*. Praha, 2014. s. 28-31.

3. KRITICKÁ RECEPCE DÍLA KVĚTY LEGÁTOVÉ

3.1. Kompozice – síť, labyrint nebo rámec?

Nejvíce zaujala kritiky kompozice prozaických děl, především pak prvních dvou autorčiných knih – *Želary* a *Jozova Hanule*. Co kritik, to jiný koncept či pohled na uspořádání tematických složek. Proto se nejprve zaměříme právě na výstavbu textu. Jelikož kompozice textu (především v *Želarech*) silně a pevně souvisí s narativem, nelze tyto dvě klasifikace striktně oddělit. Občas se nám budou při vysvětlování prolínat.

V *Želarech* se projevuje neotřelá a promyšlená kompozice autorčiných próz asi nejzřetelněji. Roztříštěná a zároveň navzájem motivicky se doplňující kompozice už v novele *Jozova Hanule* není a v detektivkách knihy *Nic není tak prosté* už ji kritika ani neočekávala.

Ale položme si podstatnou otázku. Jsou *Želary* vlastně jednotlivé povídky sebrané do sbírky? Nebo se jedná o ucelenější dílo? Takřka všichni kritici se shodnou na propojenosti jednotlivých próz. Přichází ale s jiným viděním systému pojítek mezi jednotlivými částmi knihy.

Jiří Pechar v *Literárních novinách* uvedl hypotézu, že autorka vlastně napsala kapitoly románu. Její *Želary* se podle Pechara podobají dílům Faulknerovým, kde autor také nahlíží děje skrze vidění různých postav.⁵¹ Blanka Kostřicová si také všímá „zaklesnutí“ jednotlivých příběhů do sebe: „detail či epizoda jedné povídky se stane (pra)počátkem příběhu jiného.“⁵²

S výše uvedenými myšlenkami propojenosti povídek souhlasí Petr A. Bílek. I když se *Želary* tříští do samostatných epizod, podle jeho názoru jsou románem nebo spíš „fragmentárním příběhem zasazeným do prostředí Želar, kterýžto je rámem pro mozaiku osudů jednotlivých postav.“⁵³ Legátová se vymezila proti chronologii příběhu, snaží se vyvolat skrz způsob kompozice a vyprávění konstantní ruch. Ptáme se, kdo ke komu patří, a čekáme, kdy se dozvíme v další povídce něco víc o Lipkovi, kdo že je ta jeptiška z kláštera apod.⁵⁴

Svým naprosto odlišným závěrem z četby překvapí Mojmír Trávníček, který vidí kompozici *Želar* tradičně a jednoduše po chronologické stránce. Události podle něj postupují v časovém sledu. Následně ale doplňuje, že postavy přechází mezi prózami. Příběh postav bývá dovyprávěn až v jiné povídce, než v jaké začal.⁵⁵

---

⁵¹ PECHAR, Jiří. Kopanické balady. In: *Literární noviny*. 2002, roč. 13, č. 43, s. 8.

⁵² KOSTŘICOVÁ, Blanka. Beskydské theatrum mundi. In: *Literární noviny*. 2002, roč. 13, č. 3, s. 7.

⁵³ BÍLEK, Petr A. Událost, či text?. In: *Souvislosti*. 2002, roč. 13, č. 1, s. 225.

⁵⁴ Tamtéž, s. 226.

⁵⁵ TRÁVNÍČEK, Mojmír. Pozoruhodná prvotina. In: *Tvar*. 2001, roč. 12, č. 20, s. 20.

Ucelenější a podrobnější pohled na výstavbu textu (především s přesnější terminologií) přináší literární kritička a spisovatelka Dora Kaprálová. Vidí kompozici *Želary* tak, jak sama nazvala svou kritickou stat' – „dobře zabydlené bludiště“. Kaprálová zmiňuje hned první povídku z knihy, kde se objevuje mladá dívka Juliška – čtenáři se jeví při čtení jako hlavní postava. Náhle se však Juliška ztrácí a znovu se vynoří až na konci příběhu: „Jako bychom spíše zabydlovali Želary, zatímco někde se něco chystá.“⁵⁶ Co se nejprve zdá čtenáři jako marginální část děje, se náhle znovu vynoří v jiném světle a Legátová motiv transformuje do klíčové události v životě vesnice. Čtenář si během čtení doplňuje mezery ve struktuře labyrintu. Spojují se mu souvislosti mezi postavami a jejich činy. Neustále se mění retrospektiva v přítomnost a naopak. Legátová chce po čtenáři, aby se stal součástí „otevřené hry na doplňování mezer umně zamlčených souvislostí.“⁵⁷

S konceptem textu *Želary* jako labyrintu souhlasí i alter ego kritika Pavla Janouška – Alois Burda. Nutno samozřejmě uvést, že nad tímto typem kritiky se čtenář pousměje, díky nářečí ho vnímá jako ironii. Přesto nám Burda přináší jakési zpřesnění pohledu Dory Kaprálové. Burda při čtení *Želary* vnímá, že „bludí v nějakém labyrintě s křivými zrcadly.“⁵⁸ Každý někdy v takovém zrcadlovém bludišti byl a ví, že obrazy se různě kříví a člověk se na sebe dívá v jiném světle. Po nahlédnutí do jiného zrcadla, vidíme pak příběh zcela jinak.⁵⁹

Koncepci *Želary* jako prostorového bludiště, které osazujeme postavami, ve své kritice narušuje Vladimír Barborík. Vidí mentalitu *Želary* spíše jako síť vztahů, která se zdá nepřehledná. Jednotlivé prózy v knize nespojují jen postavy a prostor vesnice. Kdyby totiž každá povídka stála samostatně, motivy by čtenář nemusel pochopit, nebo by se mu mohly zdát nadbytečné. Často se během čtení stává, že vidíme následky, jejichž příčina se projeví až v další povídce. Postavy vidí vždy jen jedno ohnisko v pomyslném řetězu příběhu. V povídce, kde se poprvé setkáme s úmrtím Marka Gorčíka, vypravěč o jeho smrti mluví jako o nešťastné náhodě. Jen Lipka ale ví, že Gorčíka zabil blbec Arnoštek, který se chtěl pomstít.⁶⁰ Barborík jako čtenář musel proto jednat, jak píše: „Ak som sa chcel v niektorých prípadoch dozvedieť, čo sa vlastne stalo, prestával som čítať a vyhľadával som informácie – inak povedané, na úplné preniknutie do siete vzťahov som musel knihu študovať.“⁶¹

---

⁵⁶ KAPRÁLOVÁ, Dora. Dobře zabydlené bludiště. In: *Host*. 2002, roč. 18, č. 1, s. 12-13.

⁵⁷ Tamtéž, s.13-14.

⁵⁸ BURDA, Alois. Ze čtenářského deníku Aloise Burdy: Květa Legátová: *Želary*. In: *Tvar*. 2002, roč. 13, č. 19, s. 3.

⁵⁹ Tamtéž, s. 3.

⁶⁰ BARBORÍK, Vladimír. *Želary* - diskrétna inovácia tradície. In: *Tvar*. 2003, roč. 14, č. 20, s. 16-17.

⁶¹ BARBORÍK, Vladimír. *Želary* - diskrétna inovácia tradície. In: *Tvar*. 2003, roč. 14, č. 20, s. 17.

Propracovaná kompozice plná navazování, retrospektivy a stírání pojmů teď a tehdy s vydáním další Legátové prózy mizí. Novelu *Jozova Hanule* vystavěla Květa Legátová už chronologicky, kompozice odpovídá silnému a dramatickému příběhu.

Jiří Pechar udává, že by se *Jozova Hanule* dala chápat jako jedna povídka z *Želary*, ta poslední, která uzavírá předchozí cyklus.⁶² S tím souhlasí Pavel Mandys ve svém článku jen částečně. „Stodesetistránková próza by mohla být jednou povídkou z *Želary*: tou nej přímočařejší, nejjednodušší - co do výrazu i obsahu.“⁶³ Mandys ovšem přirovnává syžet novely k červené knihovně. *Jozova Hanule* se komíhá mezi kvalitní literaturou a kýčem, kterým *Želary* rozhodně nejsou. Když by nás mohl při četbě začít nudit vývoj příběhu plného lásky, nenávisti, příběhne na konci ruská armáda a vše se rychle otočí.⁶⁴

Mnohem prudčeji se o kompozici *Jozovy Hanule* přirovnané k *Želarům* vyjadřuje Jana Pácalová: „[...] novela neuzavírá cyklus povídek, ale parazituje sa na ňom. [...] [*Jozova Hanule*] sa javí ako ich [*Želary*] neduživý najmladší brat, v tom horšom ako ich nevydarený výťah stmelený nereálne sentimentálnym ústredným príbehom.“⁶⁵ Výstavba textu také odpovídá filmovým stříhům, výrazně se tu projevují prvky, pomocí kterých lze novelu číst jako romantický film. Vzdala se snad Legátová kvality kvůli úspěchu?⁶⁶

Na poli kompozice a narace se nevyhnul srovnání *Želary* a *Jozovy Hanule* ani Oskar Mainx v časopisu *Host*: „Žádné želarské odbočky, digrese a pohrávání si s časem tu nenajdeme, [...] V Hanuli jednotlivé kapitoly – příhody ústřední hrdinky a Jozy – capkají pěkně v řadě jako husy za sebou, a oslabují tak vnitřní gradaci příběhu.“⁶⁷

Po kritickém ohlasu *Jozovy Hanule* je jasné, že kritika začala (a jak se ještě dozvíme nepřestala) pohlížet na další vydané knihy ve světle slavných a nepřekročitelných *Želary*.

Detektivní prózy *Nic není tak prosté* si musely vlnou „želarského“ srovnávání projít rovněž. Na rozdíl od romantické novely nabídl autorce žánr detektivního příběhu dostatečný a úrodný prostor pro hru s postupným odkrýváním postav a skutečností okolo vražd a zločinů. Dochází k postupnému vrstvení nových faktů, tvrzení, a především se neustále nabaluje počet postav, které mají s případem něco společného. V novinách a časopisech se psalo po vydání o „výtečných detektivkách“ apod.⁶⁸ Kritici zmiňují jako základní kompoziční prvek umně

⁶² PECHAR, Jiří. Kopanické balady. In: *Literární noviny*. 2002, roč. 13, č. 43, s. 8.

⁶³ MANDYS, Pavel. Cesta z města: O novele Květy Legátové *Jozova Hanule*. In: *Týden*. 2002, roč. 14, č. 20, s. 18.

⁶⁴ Tamtéž, s. 18.

⁶⁵ PÁCALOVÁ, Jana. V mene úspěchu vzdávame sa kvality?. In: *Tvar*. 2003, roč. 14, č. 20, s. 18.

⁶⁶ Tamtéž, s. 18.

⁶⁷ MAINX, Oskar. Želarská trest'. In: *Host*. 2003, roč. 19, č. 3, Recenzní příloha, s. I-II.

⁶⁸ CINGER, František. Legátová nabízí výtečné detektivky. In: *Právo*. 2006, roč. 16, č. 283, s. 16.

tvořené dialogy, ze kterých se jednotlivé povídky skládají.⁶⁹ Na ně se podíváme spíše v podkapitole Jazyk a styl.

Lenka Jungmannová kromě dialogičnosti a formy rozhovoru vyzdvihuje ve své kritice proces odvíjení děje v prózách souboru *Nic není tak prosté*. Vše plyne chronologicky, vyšetřování případu někdy dojde k odhalení zločince, jindy jen k rozkrytí omylu. Za rámeček celé knihy považuje Jungmannová postavu komisaře Ryšky. Do jeho mysli pak někdy vstoupí promluvy babky Jedličkové, což dodává textu zajímavý kompoziční a narativní prvek. Jungmannová si myslí, že jde o nástroj, jak se skrz alter ego chtěla vyjádřit sama autorka.⁷⁰

3.2. Autorský styl

3.2.1. Narativní postupy – od filmových strategií k moralizování

Želary stejně jako v kompozičním aspektu překvapily odbornou literární veřejnost i široké čtenářstvo způsobem vyprávění. Významnost a specifičnost narativu zmiňuje u *Želary* i Petr A. Bílek: „Vypravěč jako by kamerou snímal přítomnost vyprávěného, ale zároveň jako by obraz neustále rozostřoval, zpomaloval přirozenou sekvencí scén a epizod a případně je i koloroval. Tím vším jako by říkal: toto je film a ne příběh ze života.“⁷¹ Dále dodává, že obrazy jsou nahlíženy rozostřeným viděním, scény se jeví znejasněně. Vypravěč u Legátové nepůsobí jako prorok, který by ukazoval zákonitosti kompozice a žití ve vytvářeném světě.⁷²

Dora Kaprálová na rozdíl od Bílka vidí určité „narativní schválnosti“ – tedy jasný prvek promyšlených pravidel komponování. S chodem vesnice a jejich osobnostmi se sblížíme díky vypravěči tak trochu mimoděk. Podobně jako u Bílka Kaprálová nabývá dojmu, že vypravěčí strategie odpovídá filmovému narativu – čtenář nahlíží do oken jednotlivých stavení hledáčkem kamery.⁷³

V *Jozově Hanuli*, jak si všímají kritici, dochází v narativní strategii k obratu o sto osmdesát stupňů. Takřka všichni kritici upozorňují na zásadní změnu – děj je vyprávěn v ich-formě prostřednictvím vnitřních monologů hlavní postavy. Tou je Eliška, která opouští svůj dosavadní život a z civilizace se dostává na vesnici.

Mirolavu Jílkovou a její stať z časopisu *Tvar* zmíníme především u kapitoly o postavách. Ve své odborné kritice ale postihuje i narativní strategii v novele *Jozova Hanule*. Všimá si totiž,

⁶⁹ ČESÁLKOVÁ, Lucie. Knihovnička: české prózy. In: *Literární noviny*. 2007, roč. 18, č. 4, s. 16.

⁷⁰ JUNGMANNOVÁ, Lenka. Detektiv Jedličková zasahuje. In: *A2*. 2007, roč. 3, č. 9, s. 7.

⁷¹ BÍLEK, Petr A. Událost, či text? In: *Souvislosti*. 2002, roč. 13, č. 1, s. 226.

⁷² Tamtéž, s. 227.

⁷³ KAPRÁLOVÁ, Dora. Dobře zabydlené bludiště. In: *Host*. 2002, roč. 18, č. 1, s. 12-15.

že novela neobsahuje žádné velké peripetie. Děj je nahlížen z pohledu postavy Elišky a čtenář se na něj soustředí skrze vnitřní monolog. Ten přináší do děje emoce řecké tragédie. Eliška alias Hanule se dívá oproti vypravěči z *Želary* na krajinu a vesnici s určitou předpojatostí – násilím se ocitá v krajině, ze které cítí nepřátelství. Květa Legátová píše o vnitřní proměně hlavní postavy, čemuž odpovídá i výběr narativního postupu.⁷⁴

Jílkovou doplňuje kritika Jany Pácalové. Hrdinka Hanule nahlíží podle Pácalové na svět racionálně oproti iracionálním pohledům v *Želarech*. Navíc se tu neprojevuje oscilování, práce s proměnou časových rovin apod. „Logika čierno-bieleho videnia sa úmerne s Hanulinou vnútornou premenou vyhocuje až k adorácii života v horskom prostredí, v ktorej sa zároveň doposiaľ plynulá narácia postupne rozpadáva na množstvo drobných bukolických obrázkov.“⁷⁵

Že Hanule jako ženská vypravěčka nahlíží na svět racionálně, respektive až intelektuálně, potvrzuje taktéž kritika Mojžíra Trávníčka. Ten se ale vyhýbá přílišnému přirovnávání k *Želarům* a intelektuální pohled vypravěčky nevidí jako příliš velkou chybu. Naopak. Pohled vypravěčky ve spojení s prostorem podle Trávníčka ozvláštňuje celý narativ: „Dichotomie venkovského živlu a vypravěčky intelektuálky tak vytváří i v jazykové rovině trvalé napětí a odrážející členitost i soustředěnou zhuštěnost kvalifikující zdařilou novelu.“⁷⁶

Dalším dílům z hlediska narativu kritici příliš mnoho pozornosti nevěnují. Najdeme jen pár vystupujících hlasů, které hovoří např. o souboru čtyř detektivních povídek *Nic není tak prosté*. Úlohy popisnosti ve vyprávění a využití dialogů vypravěčem si všímá Lucie Česálková. Děj je tvořen zejména dialogem a vypravěč se snaží odhalovat váhání a bezradnost komisaře Ryšky. Do jeho promluv často vstupuje i vnitřní hlas staré Jedličkové.⁷⁷

Mojmír Trávníček oceňuje na detektivních povídkách Květy Legátové jejich úspornost, ale zároveň napětí. Líbí se mu spád vyprávění, který neobsahuje žádnou digresi nebo přílišné zpomalování děje.⁷⁸

Mušle a jiné odposlechy jsou poslední prózou Květy Legátové, jejíž narativ se nějak odráží v zrcadle kritiky. Pohoršení z přílišného moralizování čtenáře vypravěčkou vyjádřil velmi ostře až urážlivě básník Vít Kremlička: „Ponejvíce se její prozaické tirády podobají agonické samomluvě podle většinového vkusu obecnstva odkojeného televizními nedělními pohádkami, žvatlané bezzubými dásněmi a prskané v gejírech rohlíku máčeného

⁷⁴ JÍLKOVÁ, Miroslava. Hordubal a Jozova Hanule. In: *Tvar*. 2004, roč. 15, č. 16, s. 16-17.

⁷⁵ PÁCALOVÁ, Jana. V mene úspechu vzdávame sa kvality?. In: *Tvar*. 2003, roč. 14, č. 20, s. 18.

⁷⁶ TRÁVNÍČEK, Mojmír. Rodná sestra dramatu. In: *Tvar*. 2002, roč. 13, č. 14, s. 20.

⁷⁷ ČESÁLKOVÁ, Lucie. Knihovnička: české prózy. In: *Literární noviny*. 2007, roč. 18, č. 4, s. 16.

⁷⁸ TRÁVNÍČEK, Mojmír. Kratochvilné čtení. In: *Tvar*. 2007, roč. 18, č. 2, s. 23.

v culifindě.⁷⁹ Moralistní tón vypravěče drobných odposlechů přiznává textům i Pavel Sladký v časopisu A2. Hodnotí text však o mnoho mírněji jako „srážku naší současnosti a klasické pohádky.“⁸⁰ Milan Jungmann si všímá toho, že vypravěčkou je vlastně autorka sama a že se vyjadřuje dost ironicky – rozhodně „nešetří naše ‚vnucené‘ pokrytectví, jímž omlouváme svá selhání.“⁸¹

3.2.2. Jazyk a styl

Na aspektu jazyka v dílech Květy Legátové se nejlépe prezentuje vývoj kvality autorčiných vydaných knih, ale také postupná změna názorů kritiků na spisovatelčiny texty. Kritici se ve většině shodnou – autorčin postup skrze její tvorbu od lyrického jazyka k dialogičnosti příběhů je zřetelný už na první pohled, respektive přečtení.

Díla Květy Legátové hodnotí kritika z hlediska jazyka jako čtivá. „Čitateľa, odchovaného na lyrizovanej próze, magickom realizme, baladike, z hľadiska dešifrovania nenáročnom mýtopoetizme, nevtieravej metaforike, košatom poetickom jazyku a stylistickej čistote, musí zaujať. Rovnako je predpoklad, že zaujme čitateľa unaveného vykonštruovaných monštier postmodernej literatúry [...]“⁸² Tak shrnuje Jana Pácalová vstup autorského stylu Květy Legátové do doby, kdy je literární svět unavený postmoderním jazykem v literatuře. Legátová se vrací k již v dějinách literatury jednou osvědčené poetice lyričnosti a expresi.

Už jen v pojmenování prvního vydaného titulu vidí kritička Dora Kaprálová „cosi žalostného, sladce žalostného a hořce vábivého.“⁸³ Z názvu knihy lze vyčíst lyričnost, ale zároveň žal a baladičnost jazyka, který nás při čtení knihy čeká. Přestože v paratextu na záložce povídkového cyklu udává nakladatel, že Želary jsou inspirovány Starým Hrozenkovem, tak Legátová neužívá skoro vůbec dialektu. Kaprálová si všimla jen tří slov: čakan, zrobila, děvčica. Autorka nejspíš chtěla přesáhnout lexikální hranice moravského regionu a zobjektivizovat jazyk do sféry spisovné češtiny a hovorovosti. Podle Kaprálové sází Legátová především na expresivnost podobnou vančurovskému stylu.⁸⁴

Blanka Kostřicová v *Želarech* vyzdvihuje značnou plastičnost obrazů, které Legátová svým lyrickým jazykem vytváří. Přestože nevyužívá dialekt, který je pro Beskydsko typický, tak je příběh uvěřitelný a zobecnitelný – může se odehrávat na jakémkoli místě a v jakémkoli čase.⁸⁵

⁷⁹ KREMLIČKA, Vít. Co po Želarech? In: *Reflex*. 2006, roč. 17, č. 2, s. 51.

⁸⁰ SLADKÝ, Pavel. Pohádky pro dnešek. In: A2. 2008, roč. 4, č. 14, s. 7.

⁸¹ JUNGSMANN, Milan. Obnovený vypravěčský žánr. In: *Tvar*. 2008, roč. 19, č. 1, s. 21.

⁸² PÁCALOVÁ, Jana. V mene úspechu vzdávame sa kvality?. In: *Tvar*. 2003, roč. 14, č. 20, s. 18.

⁸³ KAPRÁLOVÁ, Dora. Dobře zabydlené bludiště. In: *Host*. 2002, roč. 18, č. 1, s. 15.

⁸⁴ Tamtéž, s. 14.

⁸⁵ KOSTŘICOVÁ, Blanka. Beskydské theatrum mundi. In: *Literární noviny*. 2002, roč. 13, č. 3, s. 7.

Oproti aspektu kompozice a narativu se o jazyce *Jozovy Hanule* kritici vyjádřili s totožným obdivem jako u *Želary*: „Plynulá dikce, čistý jazyk, vypracovaný styl, originální lehká obraznost“⁸⁶ to vše podle Pácalové vytváří vypravěče, který je autentický. V *Želarech* jazyk působil baladicky a mýtický. Větší explicitnost jazyka a vyjadřování v *Jozově Hanuli* oproti *Želarům* způsobuje, že *Jozovu Hanuli* vnímáme jako schematickou literaturu.⁸⁷ Přesto ale kritička Šárka Gmíterková ještě předtím, než začne hodnotit romantický film *Želary*, obdivuje mistrnou práci s jazykem v *Jozově Hanuli*: „Popis místy přerůstá až v mystické uhranutí prostředím, kde se v temných lesích a strmých srázích realita spojuje s něčím ‚nad‘. Není tu věta, ba ani slovo navíc, autorka mistrně ovládá zkratku i přesnou metaforu.“⁸⁸

Miroslava Jílková vidí v novele především značnou lyričnost jazyka – zejména ve spojení s vypravěčkou. Například když Eliška alias Hanule mluví o krajině, která se jí zdá nepřátelská.⁸⁹ Tvrzení kritičky lze doložit ukázkou: „Horský liják s vichřicí. Bylo mi to jedno. Pocítila jsem dokonce zvrhlé potěšení, když černota nade mnou zaútočila. Vítr smýkal větvemi, metly vod je přibíjely k zemi, svět se třásl v základech a já se nebála. Se zájmem jsem sledovala blesky, praskání větví mi znělo jako křik lesního ptáka, nevadilo mi, že jsem neozbrojeným pěšákem v první linii.“⁹⁰ Přesto podle Jílkové využití jazykových prostředků v popisech občas působí neurčitě – zapracování popisu zvyklostí a obyčejů do textu by dodalo autentičnost.⁹¹

Ať už jsou to přímo rozhlasové hry (*Pro každého nebe, Posedlá a jiné hry*), nebo soubory krátkých textů (*Nic není tak prosté, Mušle a jiné odposlechy*), kritiky jsou takřka identické – v dalších textech tvoří jejich specifikum především dialogičnost jazyka. Taková charakteristika se dá nejpatrněji zaznamenat, jak jinak než v rozhlasových hrách. Jak píše Petr Pavlovský, tak Legátová si vystačí s fonografickými jazykovými prostředky. Hry tedy zní jen jako prostý a úsporný záznam a následná reprodukce lidského rozhovoru. Vše však v kultivované podobě, podobné prvorepublikovému stylu. Ve většině dramát nenajdeme scénické poznámky, výjimku tvoří hra *Legenda o ctnostné Dobromile*, která byla možná určena pro divadelní inscenaci.⁹²

O „prolamování prostoru dialogem“⁹³ mluví Petra Havelková v kritice souboru her *Pro každého nebe* a dodává, že Legátová zbytečně nevyplňuje text, není upovídáná a nedoslovuje nic do detailu, dává tak posluchači rozhlasové hry volnost.⁹⁴ Po vydání dalšího souboru her

⁸⁶ PÁCALOVÁ, Jana. V mene úspechu vzdávame sa kvality?. In: *Tvar*. 2003, roč. 14, č. 20, s. 18.

⁸⁷ Tamtéž, s. 18.

⁸⁸ GMÍTERKOVÁ, Šárka. *Želary*. In: *Literární noviny*. 2003, roč. 14, č. 52/1, s. 27.

⁸⁹ JÍLKOVÁ, Miroslava. Hordubal a Jozova Hanule. In: *Tvar*. 2004, roč. 15, č. 16, s. 16.

⁹⁰ LEGÁTOVÁ, Květa. *Jozova Hanule*. Praha, 2002. s. 40.

⁹¹ JÍLKOVÁ, Miroslava. Hordubal a Jozova Hanule. In: *Tvar*. 2004, roč. 15, č. 16, s. 16.

⁹² PAVLOVSKÝ, Petr. Další osm her. In: *Literární noviny*. 2004, roč. 15, č. 21, s. 8.

⁹³ HAVELKOVÁ, Petra. Labyrint demytizoval Legátovou jen zpola. In: *Host*. 2004, roč. 20, č. 2, s. 46.

⁹⁴ Tamtéž, s. 46-47.

Posedlá a jiná hry se Havelková vyjadřuje v časopisu *Host* znovu. Tentokrát vidí v několika hrách (především v titulní hře *Posedlá*) „neustálou oscilaci mezi mrazivě odtažitým patosem a exaltovanou expresivitou.“⁹⁵ Kritička přibližuje i dobu, ve které se hry odehrávají, lze tedy vidět propojení mezi jazykovými prostředky a prostorem, ve kterém jsou uplatňovány.

Odvypřádění příběhu skrze dialog pokračuje i v prozaických knihách Květy Legátové počínaje souborem čtyř detektivních povídek v knize *Nic není tak prosté*. Že dialogičnost v podstatě z povídek vytváří obdobu rozhlasových her, zaznamenávají jak Petr Pavlovský⁹⁶, tak Mojmír Trávníček.⁹⁷ Druhý jmenovaný dodává, že autorka používá „pružného slovníku a důvěrné znalosti profesních jazykových zvyklostí a odlišností.“⁹⁸

V druhém příběhu knihy *Nic není tak prosté* s názvem *Výslech profesora Mrože* si Lenka Jungmannová všímá, že celý děj je založen jen na rozhovoru vyšetřovatele a geologa v důchodu. Další části knihy podle ní už nevykazují tak extrémní využívání dialogu. Po jazykové stránce však ještě zaujmou ironicky laděné připomínky babky Jedličkové, která vstupuje do promluv či myšlenek komisaře Ryšky.⁹⁹

V detektivkách Květy Legátové se vinou dialogičnosti a napětí detektivního žánru neobjevuje lyrické líčení, ani barvitě popisy přírody jako v *Želarech*. Ale jak napsala Lucie Česálková: „Ústrojnou vypravěčskou promluvu často krátkých, úsečných vět, v níž se průzračnost nekomplikovaného vyjádření nevyklučuje s poetickým nábojem, přenáší Květa Legátová tentokrát do detektivního žánru [...]. V *Nic není tak prosté* je tak poměrně značný prostor vymezen pro domýšlení z dialogů, pro vlastní vyplňování informačních mezer, zdůvodňování nejasností, vysvětlování protimluvů a podobně.“¹⁰⁰ V jednoduchosti je krása, a my jako čtenáři si tak díky krátkým nedořečeným větám můžeme doplňovat indicie detektivních případů. A tím se Legátová v jádru trochu vrací k propojování epizod v želarském stylu.

Rychle ho ale opouští, jakmile v roce 2007 světlo literárního světa spatřil soubor próz *Mušle a jiné odposlechy*. „Příběhům Květy Legátové nejvíce ubližuje autorčina místy dost toporná snaha o úsměvné a laskavé podbarvení textů.“¹⁰¹ Tak vyjádřila Kateřina Kirkosová svůj pohled

---

⁹⁵ HAVELKOVÁ, Petra. Schizoidní vize Květy Legátové. In: *Host*. 2004, roč. 20, č. 8, s. 55-56.

⁹⁶ PAVLOVSKÝ, Petr. Detektivka na druhou. In: *Literární noviny*. 2003, roč. 14, č. 25, s. 13.

⁹⁷ TRÁVNÍČEK, Mojmír. Kratochvilné čtení. In: *Tvar*. 2007, roč. 18, č. 2, s. 23.

⁹⁸ Tamtéž s. 23.

⁹⁹ JUNGMANNOVÁ, Lenka. Detektiv Jedličková zasahuje. In: *A2*. 2007, roč. 3, č. 9, s. 7.

¹⁰⁰ ČESÁLKOVÁ, Lucie. Knihovnička: české prózy. In: *Literární noviny*. 2007, roč. 18, č. 4, s. 16.

¹⁰¹ KIRKOSOVÁ, Kateřina. O zoufale zamilovaném draku a jiných pohromách. In: *Host*. 2008, roč. 24, č. 2, s. 50

na jazykovou a stylovou stránku. Dál hodnotí texty odposlechů dokonce jako ve škole: „působí jako chvalitebná až dobrá slohová cvičení.“¹⁰²

Kateřina Kirkosová, ale především pak Pavel Sladký¹⁰³ a Milan Jungmann¹⁰⁴ pozitivně okomentovali prvky hry se slovy v textu a používání klasického jazyka pohádek. Zaujala je dokonce lehká ironie, humor a glosování: „Autorka dokáže hořkou pravdu vylehčit lidovým jazykem, vtipnou pointou a humorem až bezohledným [...]. Využívá hovorových úsloví, např. zatrhnout tipec, princ trochu vorá valčík.“¹⁰⁵ Ovšem nikdo z nich nepřirovnává jazyk *Mušlí a jiných odposlechů* ani v nejmenším k úspěšným *Želariim* nebo k *Jozově Hanuli*.

Poslední knihou, jejíž kritické zhodnocení jazykové stránky najdeme v dobových literárních periodikách, jsou krátké prózy s názvem *Mimo tento čas*. Legátová naposledy vydává knihu, a to v roce 2009. V podstatě se na poli jazyka a stylu už nijak nevyhranila a neodbočila od předchozích próz. Jak píše Lenka Jungmannová: „jak už to vyplývá z rozhlasových možností, veškeré pátrání [se] odehraje během dialogu. Těmito prostředky ovšem Legátová dosahuje vypravěčsky přitažlivých příběhů, které se vždy dobře čtou, a ještě lépe poslouchají.“¹⁰⁶

Touto poslední kritikou tedy můžeme završit naše bádání po recepci jazykové stránky děl Květy Legátové a svázat výrok Lenky Jungmannové s předchozími. Jazyk Květy Legátové kritici vesměs hodnotí pozitivně, přispívá ke čtenářskému zájmu o její dílo (a to zejména u laické veřejnosti, která se chce jen potěšit z oddychové četby). Typická dialogičnost u her, povídek, a především u detektivních zápletek (vlastně výslechů – *Nic není tak prosté*) uvnitř příběhů ukazuje autorčinu rafinovanost na poli jazyka a stylu. Ačkoli musíme podotknout, že podle kritiků mají poslední knihy Květy Legátové do jazykově vybroušených a lyrizujících *Želar* velmi daleko.

---

¹⁰² KIRKOSOVÁ, Kateřina. O zoufale zamilovaném draku a jiných pohromách. In: *Host*. 2008, roč. 24, č. 2, s. 51

¹⁰³ SLADKÝ, Pavel. Pohádky pro dnešek. In: *A2*. 2008, roč. 4, č. 14, s. 7.

¹⁰⁴ JUNGSMANN, Milan. Obnovený vypravěčský žánr. In: *Tvar*. 2008, roč. 19, č. 1, s. 21.

¹⁰⁵ Tamtéž, s. 21.

¹⁰⁶ JUNGSMANNOVÁ, Lenka. Tyto "časy" i "časy" mimo ně podle Legátové. In: *A2*, 2009, roč. 5, č. 8, s. 15.

3.2.3. Žánr a inspirace – balada ze třicátých let i současná detektivka

Kritici i dobová média psali často o Květě Legátové, že se ve výběru žánru svých knih vrací k prózám, na kterých vyrůstala – především pak k třicátým letům 20. století a k jejich významným dílům. K jakému žánru přesně se ale spisovatelka vrací? A k jakým autorům doby velkých společenských, psychologických a dalších románů ji dobová kritika přirovnává?

„Hlavně při čtení povídkového cyklu *Želary* člověka opravdu nemůže nenapadnout odkaz na baladickou prózu ze třicátých let minulého století, potažmo ‚zlé samotáře‘ Ivana Olbrachta ještě dřívějšího data.“¹⁰⁷ Ondřej Horák shrnuje své názory na první dvě knihy Květy Legátové *Jozova Hanule* a *Želary* poněkud ukvapeně na rozdíl od ostatních kritiků. My se v následující kapitole pokusíme rozkrýt prostřednictvím dalších názorů jeho trochu jednomyslné tvrzení o baladičnosti *Želar*. Podíváme se poté i na žánr dalších autorčiných počinů.

Jedna z nejrozsáhlejších námi zkoumaných kritik od Vladimíra Barboríka se samozřejmě věnuje i žánru první prózy Květy Legátové. Už sám název textu *Diskrétna inovácia tradície* dává tušit, jak Barborík dílo Legátové chápe. „Z hľadiska tradície ‚už poznaného‘, môžeme *Želary* všeobecne charakterizovať ako prózu regionálnu a rurálnu, s výrazným baladickým pôdorysom a prvkami mýtickými, pričom nemožno prehliadnúť ich sociálny akcent.“¹⁰⁸

Dál ale Barborík vyjadřuje možnou diverzitu čtení *Želar*. Toponymum v titulu knihy nás navádí, abychom četli *Želary* jako regionální nebo místopisnou prózu. Ale nejde tak povídky číst zcela, protože „[dedina] v tomto prípade nepredstavuje homogénne spoločenstvo so zrejmovou hierarchiou vzťahov.“¹⁰⁹ V místopisné próze postavy zastihneme v každodennosti, střídání ročních dob, ovšem *Želary* takto nevypadají – postavy se zmítají v důsledcích krajních situací. Květa Legátová se navíc přímo nevyjadřuje, v jakém etnografickém nebo historickém regionu se příběhy odehrávají. Místopisné próze by mohlo odpovídat včlenění minulosti *Želar* do textu, ovšem minulost Legátová podle Barboríka personifikuje do „ducha místa“, což dodává textu baladičnost. A navíc se v textu objevují ve větším měřítku spíš prostředky žánrů balady či morytátu.¹¹⁰

„Baladický pôdorys“ *Želar*, jak píše Barborík, tkví v neustálém upozadění řádu a zákona – postavy prožívají sled událostí, které se skládají z permanentního překračování přirozeného řádu a odplaty za tyto prohřešky. Sledy kroků proti řádu a všelijakých zápletek motivicky navazují. (viz kapitola o kompozici). Splétání příběhů dodává textu nádech nedořečenosti,

¹⁰⁷ HORÁK, Ondřej. Zlí samotáři, to je balada. In: Labyrint revue, 2002, roč. 2002, č.11-12, s. 169.

¹⁰⁸ BARBORÍK, Vladimír. *Želary* - diskrétna inovácia tradície. In: Tvar, 2003, roč. 14, č. 20, s. 16.

¹⁰⁹ Tamtéž, s. 16.

¹¹⁰ Tamtéž, s. 16.

tajuplnosti a fatalismu.¹¹¹ Barborík ukazuje prvky baladického žánru především na první povídce z cyklu – *Zrcadlo ve větru*. Zmiňuje především nevyhnutelnou nutnost srážky dvou postav – Vojty Zálešáka a jeho soka Machaly. A o nevyhnutelnosti lze hovořit přímo podle ukázky z knihy.¹¹² Vojta Zálešák se podobně jako Čapkův *Hordubal* vrací do vesnice po dlouhé době, ovšem s touhou po pomstě. Barborík přirovnává první text z *Želary* k moderní epické baladě.¹¹³ Ale předpokládaný vývoj balady se nenaplní: „Namiesto tragického vyvrcholenia sa próza transformuje do iného žánru: je zakončená ako príbeh o záchrane života a odpustení, ako verzia novodobej hagiografie.“¹¹⁴ Destabilitu žánru balady můžeme objevit rovněž v dalším rozporu. Analogii k želarským motivům bídy, alkoholismu, sociální nerovnosti najdeme v prózách třicátých let 20. století. Ovšem Legátová oproti třicátým létům nenechává postavy napospas osudu. Všeobecné okolnosti nedeterminují postavy, ty pak mají možnosti uniknout, rozhodovat se, volit.¹¹⁵

Při čtení Barboríkovy kritiky narážíme tedy na problematičnost zařazení díla Květy Legátové do žánru z hlediska motiviky, vývoje příběhu, chování i rozhodování postav, a dokonce i z pohledu na způsob vyprávění. Scénárista, spisovatel a dramatik Milan Uhde si všiml, že osm povídek z *Želary* „patří navenek do souvislosti s tradicí české venkovské prózy, ale [...] schopností nazírat situaci zároveň z několika zorných úhlů přiřazují ovšem Květu Legátovou k moderním českým prozaikům.“¹¹⁶ O psaní Legátové jako vzhledově tradičním, ale v jádru moderním se zmiňuje i Dora Kaprálová. Osm románově prokomponovaných povídek Květy Legátové nejde zasadit do ruralistického žánru, ani špatně odkazovat k poetické nebo realistické próze.¹¹⁷

Naopak Mojmir Trávníček řadí *Želary* dokonce „k dávné Habrůvce bratří Mrštíků a k Habřinám Jana Čepa“.¹¹⁸ Vidí tu tedy paralelu k těmto klasikům. Neopomíná ani nesentimentalitu a věcnost jazyka, která mu připomíná naturalismus, ovšem bez surové odměřenosti.¹¹⁹

---

¹¹¹ BARBORÍK, Vladimír. *Želary - diskrétna inovácia tradície*. In: *Tvar*. 2003, roč. 14, č. 20, s. 16.

¹¹² „Přistihl se, že otálí. Jako by kratičkým prodlením mohl oddálit to, co dosud nezná, co se však přihodí dnes nebo zítra, co je nevyhnutelné, čemu je odhodlán čelit, čemu půjde bez bázně vstříc.“ (LEGÁTOVÁ, Květa. *Želary*. Praha, 2001. s. 8.)

¹¹³ BARBORÍK, Vladimír. *Želary – diskrétna inovácia tradície*. In: *Tvar*. 2003, roč. 14, č. 20, s. 17

¹¹⁴ Tamtéž, s. 17

¹¹⁵ BARBORÍK, Vladimír. *Želary – diskrétna inovácia tradície*. In: *Tvar*. 2003, roč. 14, č. 20, s. 17

¹¹⁶ UHDE, Milan. Outsiderka dostala státní cenu. In: *Revue Proglas*. 2002, roč. 13, č. 9, s. 44.

¹¹⁷ KAPRÁLOVÁ, Dora. Dobře zabydlené bludiště. In: *Host*. 2002, roč. 18, č. 1, s. 12.

¹¹⁸ TRÁVNÍČEK, Mojmir. Pozoruhodná prvotina. In: *Tvar*. 2001, roč. 12, č. 20, s. 20.

¹¹⁹ Tamtéž, s. 20.

Petr A. Bílek podobně jako Barborík vidí v debutu Legátové baladičnost a přirovnává příběhy *Želary* k Čapkovu *Hordubalovi* nebo Olbrachtovu *Nikolovi Šuhajovi*.¹²⁰ „Želary sice v leccěms navazují na tradice ruralistické prózy svou přináležitostí k prostoru, rodu a půdě, ale zároveň jako by se v nich reflektovala poučenost tzv. magickým realismem.“¹²¹ Podle Bílka je totiž za Legátové vyprávěním vidět jakési gesto, které čtenáři chce ukázat, jak narativ vzniká.¹²²

Jak už jsme si několikrát ukázali v předchozích kapitolách, kritiky se od vydání *Jozovy Hanule* v mnohém liší. A samozřejmě v žánru můžeme pozorovat změnu největší. Zatímco u *Želary* se kritici nedokázali shodnout na žánru a ani nemohli, *Jozova Hanule* už jim přináší mnohem snazší práci se zařazením. Podle některých recenzentů ale na úkor kvality díla.

Alespoň tématem díla *Jozova Hanule* nachází Mojmír Trávníček oporu v klasice – opět u Olbrachta. Hlavní postava Hanule opouští komfortní město a nuceně se stěhuje na samotu. Pomyslnou předlohou mohla být tedy Legátové Olbrachtova Hanele Šafářová neboli Karadžičová, která odchází naopak ze zapadlé Polany do Ostravy.¹²³ V *Jozově Hanuli* se ovšem nepsychologizuje. Trávníček ji nazývá pohádkovou novelou – Legátová trochu variuje Krásku a Zvíře, kdy Jozova „odpuzející kůže či maska není odhozena, ale je rozpoznána jako nicotná a jen a jen vnější.“¹²⁴

V kritice se ale názor na pohádkovost textu posouvá až k extrémnímu vidění novely jako příběhu z červené knihovny. Legátová podle Pavla Mandyse si výběrem syžetu románeků zahrává s prvky kýče.¹²⁵ A Mandys píše dokonce, a s tím jsme se u jiných recenzentů ještě nesetkali, že efektní motivy a prostředky používá Květa Legátová již v *Želarech*: „osudy velkých lásek a vášní, nenávisti a mordů, hrdinství a podlostí.“¹²⁶

Pojďme se ale oprostít od rychlých úsudků nad dílem a zkusme se podívat na důvod schematičnosti *Jozovy Hanule*. K tomu může sloužit i kritika Jany Pácalové. Nenachází v novele sice tolik prvků z baladického žánru, vnímá využití racionality a témat lásky jako tendenční, ovšem „členenie úvod-jadro-záver umožňujú ‚čítať‘ novelu ako romantický film. Jednotlivé kapitoly sú tesne za sebou nasledujúcimi strihmi.“¹²⁷

---

¹²⁰ BÍLEK, Petr A.. Událost, či text? In: *Souvislosti*. 2002, roč. 13, č. 1, s. 224.

¹²¹ Tamtéž, s. 226.

¹²² Tamtéž, s. 226.

¹²³ TRÁVNÍČEK, Mojmír. Rodná sestra dramatu. In: *Tvar*. 2002, roč. 13, č. 14, s. 20.

¹²⁴ Tamtéž, s. 21.

¹²⁵ MANDYS, Pavel. Cesta z města: O novele Květy Legátové Jozova Hanule. In: *Týden*. 2002, roč. 9, č. 44, s. 81

¹²⁶ Tamtéž, s. 81.

¹²⁷ PÁCALOVÁ, Jana. V mene úspěchu vzdávame sa kvality? In: *Tvar*. 2003, roč. 14, č. 20, s. 18.

Pácalová naráží na situaci, proč a jak vlastně byla *Jozova Hanule* napsána a vydána. Žánr novely s dramatickým, místy romantickým příběhem totiž odpovídá účelu knihy. Legátová původně poslala povídku *Jozova Hanule* do scénářistické soutěže Miloše Havla, tam se povídka líbila a Barrandov si pořídil práva na zfilmování příběhu. Pak upadl text v zapomnění a objevil ho až Petr Jarchovský.¹²⁸ Film by měl být založen na silném a dechberoucím příběhu, čemuž odpovídá i kompozice, charakteristika postav a v neposlední řadě žánr *Jozovy Hanule*.

Na žánru dalších knih Květy Legátové si kritici všímají rozrůzněnosti pojetí rozhlasové hry. Osobitým pojetím hry jako filosofického hovoru v souboru her *Pro každého nebe* se zabývala např. Blanka Kostřicová: „Autorka sama nazývá své hry dialogy; ve většině z nich skutečně vystupují pouze dvě postavy, které obvykle zaujatě až vášnivě diskutují až disputují.“¹²⁹

Legátová ale nazabředává jen do filosofických témat. Petr Pavlovský se zaměřil na soubor *Posedlá a jiné hry*, kde sice Legátová působí jako velice úsporný dramatik ovšem spíše na poli jazyka. Rozrůzněnost žánrů Legátové není cizí. Hra *Milá paní učitelko* je monodrama s retrospektivními vnitřními dialogy, *Legendu o ctnostné Dobromile* můžeme vnímat jako parodii na legendu. Legátová se ale nezalekla ani sci-fi, parapohádky (*Noc s bystrozrakým*) nebo vtipného apokryfu s čapkovským nádechem.¹³⁰

Prvky žánrové literatury převládají i v knihách následujících po souborech her. Několik kritiků zaujal výbor z autorčiných detektivních textů *Nic není tak prosté*. Tyto čtyři povídky nelze výlučně považovat za detektivky: „[...] neboť někdy se proces děje, zprvu vypadající jako odhalování pachatele, změní v pouhé odkrývání omylu.“¹³¹ Jedinou tradiční detektivkou mezi povídkami jsou podle Jungmannové *Vraždy v lomu*.¹³²

Povídka *Příběh profesora Mrože* se zase zdá nejvíc detektivní Doře Kaprálové: „jako bychom cítili dokonce čapkovsky přiměřený smysl pro dějovou zkratku a zaujetí pro dialogičnost.“¹³³ Přestože Kaprálová hodnotí, že Legátová „coby zkušená literátka dokáže [s řemeslnou bravurou] přeskokovat z žánru do žánru [...] stín baladických *Želary* i stylisticky vybroušené novely *Jozova Hanule* Květa Legátová nepřekročila.“¹³⁴

---

¹²⁸ HOMOLOVÁ, Marie. *Želary paní učitelky z kopanic*. In: *Lidové noviny*. 2003, roč. 16, č. 209, s. 20.

¹²⁹ KOSTŘICOVÁ, Blanka. „Tajemství“ Květy Legátové. In: *Literární noviny*. 2004, roč. 15, č. 10, s. 9.

¹³⁰ PAVLOVSKÝ, Petr. Další osm her. In: *Literární noviny*. 2004, roč. 15, č. 21, s. 8.

¹³¹ JUNGMANNOVÁ, Lenka. Detektiv Jedličková zasahuje. In: *A2*. 2007, roč. 3, č. 9, s. 7.

¹³² Tamtéž, s. 7.

¹³³ KAPRÁLOVÁ, Dora. Legátové prosté, leč napínavé a čtivě detektivní retro. In: *Mladá fronta Dnes*. 2007, roč. 18, č. 2. *Ekonomika* [příloha], s. B/5.

¹³⁴ Tamtéž, s. B/5.

Hru *Noc s bystrozrakým* hodnotila kritika Petra Pavlovského jako parapohádku, jak jsme uváděli v jednom z předchozích odstavců. Psal v kritice, že „tento originální text ovšem nelze v žádném případě označit za bajku [...]. Jde spíš o jakýsi vtipný apokryf v čapkovském slova smyslu.“¹³⁵ V podobném duchu jako u *Noci s bystrozrakým* pokračovala Květa Legátová při psaní souboru třiatvaceti příběhů *Mušle a jiné odposlechy*.

V širším kontextu hovoří o žánru *Mušlí a jiných odposlechů* Milan Jungmann. Nevidí texty jako povídky, ale jako zvláštní žánr, který se inspiruje v pohádkách a jejich postavách. Jungmann sáhl při hledání přesné charakteristiky žánru k tradici: „jde o žánr pradávny: o exempla. Ta přinášela poučení do života, především duchovního, nabádala k počestnosti a křesťanským ctnostem vůbec.“¹³⁶ Základem příběhu je často filosofická myšlenka, kterou autorka vysvětluje skrz boj protikladných sil jako jsou skutečnost a lež, přetvářka a upřímnost.¹³⁷ Další kritik, Pavel Sladký, hovoří přímo a apokryfní hře v textu, kdy si Legátová přetváří pohádkové světy, aby dala vyniknout srážce naší současnosti a pohádky – z příběhu o princezně a drakovi se tedy například vyklube příběh o diskriminaci.¹³⁸

Poslední kniha Květy Legátové a její obraz v zrcadle kritiky pak jen potvrzuje předchozí žánrovou rozrůzněnost. Lenka Jungmannová objevila mezi texty souboru *Mimo tento čas* sci-fi, detektivní komedii, moralitu, utopii. Jedna z utopických her a asi ta nejpovedenější *Na zázrak je nutno si zvyknout* má dokonce formu televizního scénáře.¹³⁹

3.3. Prostor a čas

Aspekt prostoru a času se jeví kritikům jako nejpodstatnější a také nejvydařenější především u prvních dvou próz. Jejich prostor je společný – ves *Želary*. Pokud se před laikem zmíníme o Květě Legátové, většinou promluví o *Želarech*, které nejsou jen názvem autorčiny „prvotiny“, ale i toponymem. Místo vsi tvoří spojnici mezi cyklem *Želary* a *Jozovou Hanulí*. Jak si nyní ukážeme, práce s místem a časem už ale probíhá v obou dílech jinak.

Antonín Jelínek, předseda Obce spisovatelů a poroty pro Státní cenu za literaturu, kterou Legátová v roce 2002 dostala, prohlásil o *Želarech*: „Květa Legátová přináší do české literatury magickou baladičnost, dávno zapomenutou a zvláštní provázanost osobitých lidských příběhů

---

¹³⁵ PAVLOVSKÝ, Petr. Další osm her. In: *Literární noviny*. 2004, roč. 15, č. 21, s. 8.

¹³⁶ JUNGSMANN, Milan. Obnovený vypravěčský žánr. In: *Tvar*. 2008, roč. 19, č. 1, s. 21.

¹³⁷ Tamtéž, s. 21.

¹³⁸ SLADKÝ, Pavel. Pohádky pro dnešek. In: *A2*. 2008, roč. 4, č. 14, s. 7.

¹³⁹ JUNGSMANNOVÁ, Lenka. Tyto „časy“ i „časy“ mimo ně podle Legátové. In: *A2*. 2009, roč. 5, č. 8, s.15.

v dějišti mezi školou, hospodou, kavárnou, farou a roztroušenými kopaničskými chalupami.¹⁴⁰ Legátová vymezuje dějiště mezi chalupy, to nepochybně. Ovšem mezi kopaničářské chalupy? Zasazení děje do oblasti Moravských Kopanic veřejnost a literární kritici používají především na základě biografie autorky, která učila v oblasti moravsko-slovenského pomezí.

Jak přesněji informuje Dora Kaprálová: „Na záložce [knihy] stojí, že *Želary* jsou fiktivní vesnicí inspirovanou nejspíš Starým Hrozenkovem. Legátová však místní nářečí používá velmi zřídka.“¹⁴¹ *Želary* tedy přesahují ohraničenost po lexikální stránce. Vnímáme, že Starý Hrozenkov a Moravské Kopanice obecně, mohly být místem, ze kterého Legátová čerpá inspiraci. Ovšem prostor *Želar* přesně místopisně umístěn v textu autorky není.¹⁴² Ani nic takového není potřeba. Ba naopak, Květa Legátová tím naznačuje možnost chápat *Želary* mírně metafyzicky, tedy místo, které může být kdekoli. Blanka Kostřicová vnímá želarskou dědinu: „téměř jako ‚laboratorní prostor‘, jako model světa a lidstva, lidských vztahů, tužeb a úsilí.“¹⁴³

Ve svém jádru jsou *Želary* stabilní. Střed prostoru, ve kterém se příběhy želarských postav odehrávají, ohraničují hospoda, kostel, škola, kovárna. Za hranicí *Želar* pak leží město Šádova Hut'.¹⁴⁴ „Jsou-li územní hranice želarské krajiny překročeny, jedná se často o riskantní krok do neznáma. [...] Pro všechny povídky se stává podstatným sémantickým znakem právě ono ‚kde‘, z něj jakoby se teprve odvíjely další dva základní předpoklady: kdo a kdy.“¹⁴⁵

Želary jsou tedy ohraničeným světem, který je vymezen vůči tomu „tam venku“. Ale co je pro želarské postavy tím cizím? Barborík konkretizuje svou myšlenku na příkladu příběhu o útěku Vratislava Lipky. Při útěku ze sirotčince do města vidí Lipka domy, které mu padají na hlavu, pozoruje, jak všichni kolem něj utíkají, spěchají, což ho děsí.¹⁴⁶ „Priestor mesta je úplným opakom, krajným popretím priestoru *Želar*. Ten okrem svojej výlučnosti je aj priestorom dostredivým – postavy odtiaľto vytrhnuté (zväčša nedobrovoľne) sa sem vracajú (prepustený trestanec Vojta Zálešák, sirota Vratislav Lipka), hrdinovia, ktorí sem prichádzajú [...] tu uviaznu.“¹⁴⁷

¹⁴⁰ HLINKA, Jiří. Státní literární ceny získali Legátová a Pelán: Soubor povídek *Želary* a *Jozova Hanule* vynesly třiaosmdesátileté brněnské spisovatelce prestižní ocenění. In: *Hospodářské noviny*. 2002, roč. 46, č. 308, s. 11.

¹⁴¹ KAPRÁLOVÁ, Dora. Dobře zabydlené bludiště. In: *Host*. 2002, roč. 18, č. 1, s. 14.

¹⁴² Z popisu místa víme o *Želarech*, že jsou roztroušenými samotami. Geografické umístění *Želar* je však líčeno zamlženě, mýtický – např. když se hovoří v knize o písni *Želary, Želary, popelavé skály*: „Ves, která není na žádné mapě. Kdyby tu stával nějaký dvůr? [...] S chalupami na strmých kotárech ji [tu píseň] spojuje jediné jméno. Nic víc. Když jsem sem přicházel silnicí od městečka, viselo nad krajem srpnové slunce. Stavení, kus lesa, stavení.“ (LEGÁTOVÁ, Květa. *Želary*. Praha, 2001. s. 66.)

¹⁴³ KOSTŘICOVÁ, Blanka. Beskydské theatrum mundi. In: *Literární noviny*. 2002, roč. 13, č. 3, s. 7.

¹⁴⁴ KAPRÁLOVÁ, Dora. Dobře zabydlené bludiště. In: *Host*. 2002, roč. 18, č. 1, s. 14.

¹⁴⁵ Tamtéž, s. 15.

¹⁴⁶ BARBORÍK, Vladimír. *Želary* – diskretná inovácia tradície. In: *Tvar*. 2003, roč. 14, č. 20, s. 16.

¹⁴⁷ Tamtéž, s. 16.

Barborík si dále navíc oproti všem dosavadním kritikům díla Květy Legátové všímá toposu starého mlýna. Rozbořená budova je obklopená neprostupnou bažinou, a přesto se nad ní občas objevuje dým z komína. Tajemnost místa má symbolizovat bránu mezi dvěma světy.¹⁴⁸

Pevnou zakotvenost prostoru narušuje proměna času. Kaprálová vyjádřila ze všech kritiků vnímání času v *Želarech* asi nejmýstižněji ze všech dosavadních kritiků díla Květy Legátové: „Čas povídkového cyklu *Želary* jako by byl spíše cyklickou hybnou pákou k hlubšímu porozumění sdělení, zmuchlaným papírem zaručujícím smysl osobní historie jednotlivých postav.“¹⁴⁹ Naše dosavadní poznané pojetí prostředí a času nejlépe shrnuje Petr A. Bílek, když mluví o pohybu „ve stabilním prostoru bez stabilního času.“¹⁵⁰

V *Želarech* nebyl čas přesně situován, nebo byl minimálně rozrušen. Změnu přináší novela *Jozova Hanule*, kde je čas a částečně i prostor konkretizován. Jak píší kritici pohybujeme se s hlavní postavou Eliškou v době protektorátu. Doba války podle Mojžíra Trávníčka pomáhá událostem zdůraznit jejich osudovost, přináší drama. Čas války, do které je příběh zasazen, rámcuje novelu – motivem války příběh začíná i končí.¹⁵¹ V *Jozově Hanuli* podle Oskara Mainxe Legátová ale s prostorem oproti izolovanosti vsi v *Želarech* dobře nepracovala: „Právě (původně jistě dobře míněná) konfrontace okolního světa moderní lékařky a zapomenutého světa želarských chalup ztrácí kouzlo symbolického a poetického a vyznívá hluše, nepřirozeně.“¹⁵² Jana Pácalová přemýšlí podobně a kromě racionality hlavní hrdinky v *Jozově Hanuli* vytýká autorce vyzdvihování kontrastu mezi negativně hodnoceným městem a idylou horské dědiny.¹⁵³

Zcela odlišný postoj k předešlé charakteristice díla z hlediska prostoru zaujímá Miroslava Jílková. Nevnímá silnou stránku díla ani tak v dramatičnosti jako spíš v kontrastu mravnosti života v civilizovaném městě a surovosti života v odpadlických *Želarech*. Vše je navíc napojeno na neotřelém milostném příběhu Elišky a Jozy.¹⁵⁴ Vidíme tedy rozpor názorů. Na základě dojmu z prostudované kritiky Miroslavy Jílkové lze usoudit, že Jílková se více věnuje postavám než prostoru, a tak čte novelu jinak. Ostatní kritici aspekt prostoru v *Jozově Hanuli* pojali v porovnání k *Želarám*, kde se práce s prostorem jeví mnohem promyšlenější.

Zatímco první dvě knihy symbolizovaly příklon autorky k prostoru vesnice, u rozhlasových her si kritika všímá různosti a rozdílnosti prostorů, dokonce i časů, ve kterých se odehrávají

¹⁴⁸ BARBORÍK, Vladimír. *Želary – diskretná inovácia tradície*. In: *Tvar*. 2003, roč. 14, č. 20, s. 16.

¹⁴⁹ KAPRÁLOVÁ, Dora. *Dobře zabydlené bludiště*. In: *Host*. 2002, roč. 18, č. 1, s. 13.

¹⁵⁰ BÍLEK, Petr A. *Událost, či text?* In: *Souvislosti*. 2002, roč. 13, č. 1, s. 226.

¹⁵¹ TRÁVNÍČEK, Mojžíra. *Rodná sestra dramatu*. In: *Tvar*. 2002, roč. 13, č. 14, s. 20.

¹⁵² MAINX, Oskar. *Želarská tresť*. In: *Host*. 2003, roč. 19, č. 3. Recenzní příloha s. I.

¹⁵³ PÁCALOVÁ, Jana. *V mene úspechu vzdávame sa kvality?*. In: *Tvar*. 2003, roč. 14, č. 20, s. 18.

¹⁵⁴ JÍLKOVÁ, Miroslava. *Hordubal a Jozova Hanule*. In: *Tvar*. 2004, roč. 15, č. 16, s. 16.

dialogy postav. V rozhlasových hrách a dalších prózách Květy Legátové se tedy prostor absolutně mění – Želary už nenajdeme v žádné z divadelních her ani povídek. Najdeme v nich ovšem prostředí lékařské v době protektorátu (*Sestra*), vědecké v daleké budoucnosti (*Superkočka*), a dokonce jakýsi meziprostor s mezibytostmi (*Třetí planeta*). Jako nejpodatnější hodnotí kritička Petra Havelková v souboru *Pro každého nebe* hru *Nebe je pro každého*, ve které obyčejný člověk Malec přichází do nebe. Přes mnohost prostorů v různých hrách ale „autorka vychází maximálně vstříc rozhlasovému posluchači, nepřesycuje ho matoucím přeskakováním z prostředí do prostředí [...]“¹⁵⁵

A to ani ve hrách následujících, přestože se každá odehrává jinde a jindy. V následujícím souboru *Posedlá a jiné hry* dokonce jen první dvě nesou reálné prvky prostorů a dob (např. druhé světové války ve hře *Vladimír*). Následující prostory v hrách působí spíše metafyzicky, některé dokonce pohádkově. Hra *O ctnostné Dobromile* čtenáře přenáší do prostoru pekla a kritika ji vnímá jako protipól již zmiňovaného dramatu *Nebe je pro každého*.¹⁵⁶

Legátová ale nezachycovala jen dobu první republiky nebo protektorátu. Kritika vnímá, že své příběhy situuje i do doby druhé poloviny 20. století. I když detektivní příhody komisaře Ryšky v knize *Nic není tak prosté* vykazují známky časové neurčenosti, při pozornějším čtení najdeme indicie, které nám napovídají, že se od povídky *Případ Vlastimil* ze šedesátých let přesuneme až do let devadesátých v posledním příběhu *Boušek*.¹⁵⁷ Podle Lenky Jungmannové nám v určení času druhé povídky mohou dopomoci v příběhu se vyskytující „tajné projekce pornofilmů na videu, dovozové cigarety i drogy skryté v komíně – vypovídají o morálním marasmu osmdesátých let minulého století.“¹⁵⁸

V textech souboru *Mušle a jiné odposlechy* se několikrát vyskytuje (podobně jako v souborech her) prostředí pohádky naplněné fantastickými postavami. Nechybí tu ani starověk (*Pravdivé svědectví o tom, co předcházelo, než byl založen Řím*) či současnost (*Miss Universum*).¹⁵⁹ Jiní kritici ale viděli diverzitu časů a prostorů, kdy jednou čteme o pohádce a jindy o současnosti, jako konfrontaci naší moderní doby a pohádky. „Květa Legátová se [...] věnuje autorskému přetváření pohádkových světů, případně jiných textů, vnímaných nikoli jako součást lineárního toku historického času, ale jakožto střípky z cyklického dění pevně ustaveného světa, který nikdy neexistoval, anebo sám o sobě někde – možná – existuje stále.“¹⁶⁰

¹⁵⁵ HAVELKOVÁ, Petra. Labyrint demytizoval Legátovou jen zpola. In: *Host*. 2004, roč. 20, č. 2, s. 46.

¹⁵⁶ HAVELKOVÁ, Petra. Schizoidní vize Květy Legátové. In: *Host*. 2004, roč. 20, č. 8, s. 56.

¹⁵⁷ KAPRÁLOVÁ, Dora. Legátové prosté, leč napínavé a čtivé detektivní retro. In: *Mladá fronta Dnes*. 2007, roč. 18, č. 2, Ekonomika příloha, s. B/5.

¹⁵⁸ JUNGMANNOVÁ, Lenka. Detektiv Jedličková zasahuje. In: *A2*. 2007, roč. 3, č. 9, s. 7.

¹⁵⁹ JUNGMANN, Milan. Obnovený vypravěčský žánr. In: *Tvar*. 2008, roč. 19, č. 1, s. 21.

¹⁶⁰ SLADKÝ, Pavel. Pohádky pro dnešek. In: *A2*. 2008, roč. 4, č. 14, s. 7.

Aneb, jak uvádí Lenka Jungmannová ve své kritice knihy *Mimo tento čas*, Květa Legátová dokáže „zachytit tyto časy i časy mimo ně“¹⁶¹, ať už se jedná o dobu reálně existující (válka, stalinistická padesátá léta) nebo dobu neurčitou a místo neuchopitelné (neznámá planeta, nebe či peklo).

3.4. Motivy

Obvykle se u spisovatelů opakují některé motivy napříč jejich dílem. Květa Legátová ale podobné nebo stejné motivy používá jen u prvních dvou knih. V dalších prózách a rozhlasových hrách už se motivy různí. Motivy v rámci jednoho díla však hrají u Legátové důležitou roli – zejména v *Želarech*. Zde totiž dochází k motivickému navazování, jak jsme se mu věnovali už v podkapitole o narativních postupech. Propojování detailů a epizod skrz želarské povídky se tedy už věnovat nebudeme, ale přejdeme k pokusu o pojetí motivů napříč dílem spisovatelky. Zásadními motivy, které Legátová využívá ve svých dílech a budeme se na ně zaměřovat, jsou válka, nespravedlnost osudu, trest za nedodržení přirozeného řádu světa, rozdíl mezi městským a venkovským životem.

V *Želarech* si kritici všímají zejména osudovosti. Motivem, který rozpohybuje děj se stává porušení řádu či pomsta. Už v první próze si Vladimír Barborík uvědomuje motiv očekávané pomsty Vojty Zálešáka – postavy, která se vrací do Želar z vězení – a dokazuje v kritice atmosféru očekávané pomsty na ukázkce.¹⁶² Barborík zaregistroval i velmi důležitý detail z knihy a sice podobu Vojtových šatů: „Motív oblečenia, ktoré nepadne, má okrem vecnej motivácie zdôrazniť všeobecnejšiu neprímeranosť – hrdinu voči prostrediu, do ktorého sa vracia. Odlúčenie, návrat po rokoch a snaha o prekľnutie odcudzenia či o usporiadanie vecí do pôvodného stavu.“¹⁶³ Motiv cizího tam venku mimo Želary nepatří jen k první povídce, ale prostupuje i příběhem Vratislava Lipky, který utíká ze sirotčince, kam byl nedobrovolně poslán. Při útěku prochází městem, které se mu jeví cize. Tento pohled Barboríka na motiv města jako prostoru jsme už nastínili v kapitole Prostor a čas a je důležitým motivem, který pomáhá vymezit hranice izolující Želary od okolního světa.

Želary podle kritiků dodávají temný a baladický charakter i další motivy. Především pak, jak se vyjádřil Mojmír Trávníček, „předčasná dětská zralost, vyrovnávající se s nejtemnějšími

---

¹⁶¹ JUNGMANNOVÁ, Lenka. Tyto „časy“ i „časy“ mimo ně podle Legátové. In: A2. 2009, roč. 5, č. 8, s. 15.

¹⁶² „Zálešák se blíží, ťuká o kameny vysokými botami a je tak cizí, že ho sotva poznávají. Ostře si uvědomují jeho vybělený obličej, jeho plandavý kabát i podivný ranec přes rameno.“ (LEGÁTOVÁ, Květa. *Želary*, Praha, 2001, s. 17.)

¹⁶³ BARBORÍK, Vladimír. Želary – diskretná inovácia tradície. In: *Tvar*. 2003, roč. 14, č. 20, s. 17.

oblastmi života.¹⁶⁴ Kritici si všimají životní bídy opilců, motivů zaostalosti, chladnokrevného násilí, a dokonce vražd. Pramen všech těchto konfliktů a problémů vidí Barborík v rodině, postavy v ní totiž nenalézají bezpečí a útočiště.¹⁶⁵ Trávníček k rodinnému konfliktu připojuje „konflikt náboženských tradic a nevykořenitelných pověr.“¹⁶⁶ Co však kritika vnímá v textu *Želary* jako výjimečné, je protikladnost, se kterou se s trýzní osudu vyrovnávají postavy: „Schopnost prožívat tichou, drobnou, ale pevnou a nevymýtelnou radost [...] umožňuje želarským hrdinům překračovat těsný vesnický horizont vymezený dávnými zvyky i předsudky.“¹⁶⁷

Vesnické zvyky a venkov jsou motivy, které spojují *Želary* a *Jozovu Hanuli*. Ovšem zatímco v *Želarech* si kritik Mojmir Trávníček všimá, že „tradiční motivy vesnické prózy jsou podivuhodně obnažené takřka k archetypům“¹⁶⁸ v *Jozově Hanuli* si je už vědom, že vesnice je nahlížena úplně jinak – a to z pohledu Elišky. Mladá žena přichází z města do venkovského prostředí. Venkov s jeho zákony a morálkou hlavní hrdinku proměňují a dochází u ní k „nečekanému rozšiřování vlastních duchovních obzorů, omezených dosud uniformitou civilizovaného života [...].“¹⁶⁹ Podle Jílkové jsou vnějším projevem objevení Eliščina ženského principu dorostlé vlasy.¹⁷⁰

V kapitole Prostor a čas už jsme zmiňovali, že období války rámcuje celou novelu. Ovšem motivy válečného konfliktu prostupují skrz novelu *Jozova Hanule* a rámeček vytváří např. motiv dunění, který se opakuje. Při cestě Elišky a Jozy vlakem do Želary si ho všimá Jana Pácalová („Vlak pode mnou dupe rytmem vysokých bot... Vagon drkotá a někde pod námi se země třese strachem. Podzemní hromobití mě mučí.“¹⁷¹) a spojuje ho se závěrečnými slovy hlavní postavy („Pochoduji jako voják, kterému bubnují do kroku.“¹⁷²). Podle ní dunění „asociuje úzkost“, je minimalistickou, a v kontexte prózy [...] mimoriadne vydarenou alúziou na spoločenskú situáciu a jej dôsledky.“¹⁷³ Závěrečné osvobození Rudou armádou jako další válečný motiv rozpojuje děj a vše spěje k vyvrcholení. Podle Pavla Mandysy se díky nečekanému konci Legátová odklání od jednotvárnosti *Jozovy Hanule*.¹⁷⁴

¹⁶⁴ TRÁVNÍČEK, Mojmir. Pozoruhodná prvotina. In: *Tvar*. 2001, roč. 12, č. 20, s. 20.

¹⁶⁵ BARBORÍK, Vladimír. Želary – diskretná inovácia tradície. In: *Tvar*. 2003, roč. 14, č. 20, s. 16.

¹⁶⁶ TRÁVNÍČEK, Mojmir. Pozoruhodná prvotina. In: *Tvar*. 2001, roč. 12, č. 20, s. 20.

¹⁶⁷ KOSTŘICOVÁ, Blanka. Beskydské theatrum mundi. In: *Literární noviny*. 2004, roč. 13, č. 3, s. 7.

¹⁶⁸ TRÁVNÍČEK, Mojmir. Pozoruhodná prvotina. In: *Tvar*. 2001, roč. 12, č. 20, s. 20.

¹⁶⁹ TRÁVNÍČEK, Mojmir. Rodná sestra dramatu. In: *Tvar*. 2002, roč. 13, č. 14, s. 20.

¹⁷⁰ JÍLKOVÁ, Miroslava. Hordubal a Jozova Hanule. In: *Tvar*. 2004, roč. 15, č. 16, s. 17.

¹⁷¹ LEGÁTOVÁ, Květa. *Jozova Hanule*. Praha, 2002. s. 27.

¹⁷² Tamtéž, s. 110.

¹⁷³ PÁCALOVÁ, Jana. V mene úspechu vzdávame sa kvality?. In: *Tvar*. 2003, roč. 14, č. 20, s. 18.

¹⁷⁴ MANDYS, Pavel. Cesta z města: O novele Květy Legátové Jozova Hanule. In: *Týden*. 2002, roč. 9, č. 44, s. 81.

Protože *Jozova Hanule* byla některými kritiky onálepkována jako kniha z žánru červená knihovna, což jsme už z recenzí jednou slyšeli, nesmíme zapomenout na motivy citu a lásky. Podle Miroslavy Jílkové protíná celou novelu ústřední motiv „pojetí lásky jako caritas, její vykupitelské moci a schopnosti překlenout odlišnosti.“¹⁷⁵ Už v úvodu novely totiž kritička zaznamenala při čtení důležitý prvek, který předznamenává děj. A sice, že Eliška daruje v nemocnici Jozovi krev – lze to vykládat jako znamení „příslibu k darování srdce.“¹⁷⁶

Podobně jako tomu bylo s růzností prostorů a časů u rozhlasových her, kritici u nich zmiňují rovněž diverzitu motivů. Ve hrách souboru *Pro každého nebe* odehrávajících se za války vyzdvihuje společné motivy Petra Havelková – postavy tu jdou proti režimu. V *Sestře* se zdravotní sestra snaží pomoci svému bývalému zaměstnavateli židovskému lékaři, ve hře *Ta vteřina* zase má být profesor odsouzen za protinacistickou činnost.¹⁷⁷ Havelková také píše o motivu zešílení postavy Malce ze hry *Nebe je pro každého*, který nakonec neví, v co věřit. Ale nechybí ani zmínka o tématu vědeckého násilí na zvířatech, které je oplaceno inteligentní kočkou na člověku ve hře *Superkočka*.¹⁷⁸ Následující soubor *Posedlá a jiné hry* kritika příliš mnoho nekomentuje, jen informuje o dalších motivech her např. vliv totalitního systému na jedince. Vidíme, že variant témat a motivů je za ta léta působení Květy Legátové v rozhlase i mimo něj nepřehledné množství. Jedno ale většinu her spojuje. Forma rozhlasové hry umožňuje autorce, „aby před posluchačem rozvinula složitou tkáň filozofických témat s metafyzickým, často až gnosticky zabarveným podtextem.“¹⁷⁹

Motiv, který v odborných kritikách skoro nikde nenajdeme, ale v dílech Legátové figuruje, můžeme označit pojmem láska ke zvířatům nebo jejich ochránářství. Projevuje se i v prvních dvou prózách Květy Legátové.¹⁸⁰ Přesto viditelnou zmínku o roli zvířat v díle Květy Legátové nacházíme jen v jediné kritice na soubor detektivních povídek *Nic není tak prosté*. Podle Lenky Jungmannové hrají v jednotlivých detektivních příbězích velkou roli při vyšetřování zvířata. Jejich projevy náklonnosti k lidem totiž pomáhají nepřímo vyřešit situaci (např. přítomnost Ryškova psa Míši u případů v povídce *Vraždy v lomu*).¹⁸¹

¹⁷⁵ JÍLKOVÁ, Miroslava. Hordubal a Jozova Hanule. In: *Tvar*. 2004, roč. 15, č. 16, s. 17.

¹⁷⁶ Tamtéž, s. 17.

¹⁷⁷ HAVELKOVÁ, Petra. Labyrint demytizoval Legátovou jen zpola. In: *Host*. 2004, roč. 20, č. 2, s. 46

¹⁷⁸ Tamtéž, s. 46.

¹⁷⁹ HAVELKOVÁ, Petra. Schizoidní vize Květy Legátové. In: *Host*. 2004, roč. 20, č. 8, s. 55.

¹⁸⁰ „Přehršlí požitků (dětinských) mi poskytovalo tele. V koutě chléva jsem se nechávala ofuňávat mléčnou voňavou tlamou, dřepíc na vysoké podestýlce z loňského listí. Sotva dobrosrdečná Juliška poznala mou slabost pro mláďata, darovala mi dva králíčky. Nejdřív pobývali v bedně, kterou jim Joza stloukl, ale brzo jsem je pustila do kůlny, pak do kuchyně a nakonec do pokoje. Na rozdíl od Azora, s nímž si okamžitě padli do oka, zachovávali úzkostlivou čistotu.“ (LEGÁTOVÁ, Květa. *Jozova Hanule*. Praha, 2002. s. 31.)

¹⁸¹ JUNGMANNOVÁ, Lenka. Detektiv Jedličková zasahuje. In: *A2*. 2007, roč. 3, č. 9, s. 7.

Legátová se sama v několika rozhovorech vyznává, že zvířata má ráda. V časopise *Instinkt* odpovídala Miloši Kozumplíkovi: „Teď už mám jenom dvě [kočky], ale ještě nedávno jich tu běhalo čtyřiaadvacet. Jsem velká ochránkyně zvířat. Já jsem přímo poloviční zvíře. Chovám se k nim jako k lidem. Úplně stejně.“¹⁸² Nechce se proto ani věřit, že by Legátová motivy zvířat do díla zakomponovala nevědomě. A především, že by si odborná kritika motivů zvířat v příbězích autorky nijak zvlášť nevšímalá.

3.5. Postavy

Květa Legátová uměla vytvořit výrazné a originální postavy, shodují se recenzenti napříč spektrem článků o jejím díle. Někteří obdivovatelé autorčina díla se domnívají, že se Legátová při vytváření charakterů postav dvou prvních knih inspirovala svým skutečným životem. Květa Legátová to sama prý potvrdila Marii Homolové do Lidových novin: „Jmenovitě Lucka Vojničová, porodní bába, bylinkářka, vědma a největší autorita Želar nese rysy svérázné hrozenkovské doktorky. [...] Stejně tak se do osudem trýzněné, ale geniální Helenky promítlo skutečné děvčátko. ‚Byla nejchytřejší žačka, kterou jsem kdy učila,‘ vzpomíná na ni Květa Legátová.“¹⁸³ I podle Pavla Mandyse postavy vychází z reálných předloh. Mandys Legátovou chválí za to, že sice původně reálné postavy líčí v *Želarech* a *Jozově Hanuli* barvitěji, ale nestane se „že by je nakaširovala a jejich životy změnila či posunula směrem k útěšné idylce či k syrovějšímu, brutálnějšímu pólu.“¹⁸⁴

Reálné existence postav, se kterými se Legátová měla setkat a zakomponovat je do svého díla, je určitě možná. Výše uvedené ale uvádí na pravou míru a střízlivě se na autentičnost postav dívá Blanka Kostřicová. Vidí v knize, že autorka sice vychází z prožitých zkušeností, ale kniha nevyniká úsilím o autobiografičnost díla nebo postav.¹⁸⁵ Jelikož první dva názory napsali novináři do neoborných periodik, můžeme zde vidět příklad senzacechtivosti, která kolem osoby Květy Legátové probíhala. Ano, postavy, o kterých Legátová píše, mohly existovat, navíc potvrzuje tuto hypotézu sama Legátová. Jak se ale na věc dívá odborná kritička Kostřicová, přímo v díle zmínky o autobiografičnosti postav nenalezneme. Pro čtení díla samotného navíc nejsou autobiografické prvky natolik podstatné, aby nám neumožňovaly jeho pochopení. Jde o podobný rozpor obrazu díla Legátové v odborných statích versus v běžném

---

¹⁸² LEGÁTOVÁ, Květa a KOZUMPLÍK, Miloš. Jsem poloviční zvíře (rozhovor). In: *Instinkt*. 2009, roč. 8, č. 47, s. 15

¹⁸³ HOMOLOVÁ, Marie. Želary paní učitelky z kopanic. In: *Lidové noviny*. 2003, roč. 16, č. 209, s. 20.

¹⁸⁴ MANDYS, Pavel. Cesta z města: O novele Květy Legátové Jozova Hanule. In: *Tyden*. 2002, roč. 9, č. 44, s. 81.

¹⁸⁵ KOSTŘICOVÁ, Blanka. Beskydské theatrum mundi. In: *Literární noviny*. 2004, roč. 13, č. 3, s. 7.

tisku, na který jsme narazili už u snahy nasadit na fiktivní Želary skutečnou obec Starý Hrozenkov, kde Legátová učila.

Odkloníme se nyní od laického pohledu na dílo Legátové a ponoříme se zpět k věcné a nezaujaté analýze problematiky postav. Pavel Janoušek alias Alois Burda se docela výstižně, přestože s notnou dávkou ironie, vyjadřuje o želarských obyvatelích: „všecko sú dost veľcí pazgrivci. Možná by se aj dalo napsat dost veľké svině, poněvadž ta autorka je na ně dost zlá a ukazuje, jak si dělajú všelijaké naschvály [...]. Ty postavy sú u tej Legátovej dokonce tak veľké svině, že je za to člověk až mosí mít rád – tak jako ta autorka, poněvadž ta je bere jako svině velice lidsky lidské.“¹⁸⁶ Ondřej Horák vyzdvihuje při pohledu na *Želary* vedle postav venkovských prostých obyvatel dětské hrdiny a jejich přátelství (Vratislav Lipka a Helenka Bojarová). Nezapomíná ani na výjimečnost postavy inženýra Šeldy, která zcivilňuje cyklus povídek.¹⁸⁷

Postavy plní v *Želarech* důležitou kompoziční funkci, na co už jsme narazili při pátrání po názorech kritiků na kompozici cyklu povídek. Postavy podle Petra A. Bílka nemají za úkol být vzorem, ale jsou „nástrojem k vyplétání sítě situací a vztahů: jsou do děje jakoby nasazovány. [...] Fragmentárnost a nelineárnost postav brání postavám stát se nositeli vývojových tendencí [...]. Jsou výplní, ale zase ne loutkami.“¹⁸⁸

Soudobá kritika vyzdvihuje u děl Květy Legátové především ženské charaktery, které mohou mít různou podobu. Vždy se však jedná o emancipované, neoblomné a silné matky, dívky, či dokonce aktivně jednající důchodkyně.

Dora Kaprálová vidí jako významnou postavu v *Želarech* Julišku, která je starší sestrou vykážána z domova. Z naivní dívky se musí stát dospělá žena a vnitřně se osvobodit, což se opakuje i u Ženi, Isabely, Andrey. Ty všechny musí „projít tratí, po níž se nelze vrátit zpět.“¹⁸⁹ Ženská postava v *Želarech*, která si už prošla vším, udržuje si odstup a jen z dálky poznamenává své drsné připomínky k vývoji dění, je respekt budící Lucka Vojničová – Kaprálová ji pojmenovala jako „almu mater“ Želar.¹⁹⁰

Lucku Vojničovou zasazuje do kontextu mezi další postavy také Mojmir Trávníček. V novele Jozova Hanule působí Lucka na hlavní hrdinku-vypravěčku jako průvodce zákonitostmi a pravidly venkova. Navíc Lucka pomáhá Elišce v rozvoji jejích lékařských

---

¹⁸⁶ BURDA, Alois. Ze čtenářského deníku Aloise Burdy: Květa Legátová: Želary. In: *Tvar*. 2002, roč. 13, č. 19, s. 3.

¹⁸⁷ HORÁK, Ondřej. Zlí samotáři, to je balada. In: *Labyrint revue*. 2002, roč. 2002, č. 11-12, s. 169.

¹⁸⁸ BÍLEK, Petr A. Událost, či text?. In: *Souvislosti*. 2002, roč. 13, č. 1, s. 227

¹⁸⁹ KAPRÁLOVÁ, Dora. Dobře zabydlené bludiště. In: *Host*. 2002, roč. 18, č. 1, s. 14.

¹⁹⁰ Tamtéž, s. 14.

schopnosti, které hrdinka uplatňuje na vesničanech během pobytu v Želarech.¹⁹¹ Vypravěčka-hrdinka se podle Miroslavy Jílkové přerodila v jinou osobnost. A právě s Eliškou se má čtenář ztotožnit a skrz ni srovnávat hodnoty města, odkud Eliška přichází, a venkova, kde je nucena zůstat.¹⁹²

Zvláštní úkol podle kritiky plní v souboru *Nic není tak prosté* další svébytná ženská postava – stará důchodkyně Jedličková. Ta pomáhá jako „káravě jízlivý vnitřní hlas“¹⁹³ komisaři Ryškovi vyšetřovat zapeklité detektivní případy. Lenka Jungmannová dokonce chápe Jedličkovou jako hlavního vyšetřovatele, která má postřeh lepší než poručík Ryška: „Stará Jedličková jakožto Ryškův zdatnější zástupce v sukních, respektive v zástěře, oprávněně nabízí feministický výklad povídek: Jedličková je zkrátka Ryškovo lepší já, ať se s tím muži srovnají, jak chtějí!“¹⁹⁴

V roce 2009 pak Jungmannová kriticky hodnotí i další autorčinu knihu *Mimo tento čas*. Nachází zde také postavu staré důchodkyně s pohotovou dedukcí a oplývající intelektem – jmenuje se Čermáková z Putic a vyšetřuje případ ve hře *Červená náušnice*. Dále se ve hře *Klíček* objevuje i tentokrát mladá dívka Jožka a pomáhá komisaři Ryškovi vyšetřit vraždu své tety.¹⁹⁵

Doposud jsme v kapitole řešili ženské charaktery, ale ze zřetele nám nesmí zmizet postavy mužské. Kritika se mužským hrdinům věnovala také, leckdy podrobně. Dost důkladně rozebrala postavu zdánlivého hrubiána Jozy Miroslava Jílková. Snaží se o komparaci želarského burana a Čapkova Hordubala. Jílková srovnává, že se obě dvě postavy vrací do vesnice po odchodu do civilizace, oba dva ctí manželství, ale jejich ženy jsou popsány jako nečisté (i když Eliška se za svůj dřívější vztah necítí provinile). Hordubal i Joza se dokonce stali obětí krádeže peněz, ale peníze pro ně nejsou hlavní hodnoty, spíše ctí lásku, víru a naději. Důležitou spojnicí mezi Hordubalem a Jozou vnímá Jílková v jejich opět shodném konci: „Oba hrdinové nakonec končí tragicky. [...] Autoři nechali svého čtenáře zamilovat se do bezelstných horalů, nechali ho přijmout jejich mravní hodnoty, aby pak s velkou bolestí prožil jejich tragický konec.“¹⁹⁶

O další charakteristiku postavy Jozy se snaží Pavel Mandys, který Jozu chápe jako opak Eliščina milence Richarda. Eliška se Jozy zpočátku bojí, protože se domnívá, že se řadí mezi želarské násilníky a alkoholiky. Podle Mandyse si o něm celá vesnice myslí, že je hloupý, on

---

¹⁹¹ TRÁVNÍČEK, Mojmir. Rodná sestra dramatu. In: *Tvar*. 2002, roč. 13, č. 14, s. 20.

¹⁹² JÍLKOVÁ, Miroslava. Hordubal a Jozova Hanule. In: *Tvar*. 2004, roč. 15, č. 16, s. 16.

¹⁹³ ČESÁLKOVÁ, Lucie. Knihovnička: české prózy. In: *Literární noviny*. 2007, roč. 18, č. 4, s. 16.

¹⁹⁴ JUNGMANNOVÁ, Lenka. Detektiv Jedličková zasahuje. In: *A2*. 2007, roč. 3, č. 9, s. 7.

¹⁹⁵ JUNGMANNOVÁ, Lenka. Tyto „časy“ i „časy“ mimo ně podle Legátové. In: *A2*. 2009, roč. 5, č. 8, s. 15.

¹⁹⁶ JÍLKOVÁ, Miroslava. Hordubal a Jozova Hanule. In: *Tvar*. 2004, roč. 15, č. 16, s. 17.

však v jádru působí obrovsky dobrosrdečně a ochotně, se svou nekonečnou silou šetří a využije ji jen v případě potřeby – např. když má ochránit Hanuli, která pro něj „představuje anděla z jiného světa, bytost, kterou je třeba chránit proti želarskému prostředí i před lidmi.“¹⁹⁷ Jen zdánlivou Jozovu slabomyslnost a hrubost popisuje ve své kritice i Mojmir Trávníček: „Odpuzující kůže či maska není odhozena, ale je rozpoznána jako nicotná a jen a jen vnější.“¹⁹⁸

V rozhlasových hrách Květy Legátové zaujala literární kritiku ze všech možných postav nejvíce postava Malce ze hry *Nebe je pro každého*. Dokonce se o něm zmiňují už dvě kritiky z roku 1991, tedy doby, kdy byla hra poprvé uvedena v rozhlase. Ivana Vadlejchová vnímá sobeckou a falešnou postavu Malce jako kontrast k Andělu strážnému.¹⁹⁹ Alžběta Šerberová pak mluví o Malcovi, který „s primitivně žvanivou nadutostí smetá (jak se domnívá) andělovy argumenty [...] se stolu; chápe jen obtížně a nerad, co vlastně znamenaly jeho pozemské skutky.“²⁰⁰

Poslední postavou, která upoutala pozornost kritiků, je komisař Ryška v prózách sbírky *Nic není tak prosté*. Ten vyšetřuje různé případy, kriminální přečiny i vraždy. Příběhy propojuje intertextuálně právě postava mladého komisaře, který je občas ještě kontrolován nadřízeným Javorem. Jungmannová ho vidí jako už zkušeného detektiva, ale „i tento v podstatě schopný policista se v některých peripetiích ukáže jako absolutní trouba, který jedná podle stereotypů a proces vyšetřování zbytečně zdržuje.“²⁰¹ Podobně Ryšku komentuje i Česálková. Kritička registruje roli popisů Ryškova úsudku v mezerách mezi dialogem, které odhalují, že si často neví rady.²⁰² Podle Kaprálové ale Ryšku ze stavů letargie vyvede jeho černý humor.²⁰³

Kritici se v jednom z posledních děl *Mušle a jiné odposlechy* už žádné postavě nevěnují natolik jako v předchozích recenzích. O postavách z odposlechů se vyjadřují pouze obecně. Legátová tu podle Kateřiny Kirkosové pracuje se zcivilněním pohádkových postav. Ve svých textech je chce rozpohybovat, a tak je zbavuje bezstarostnosti. Z Popelky se třeba stává pyšná parádnice a z původně krutého draka jen ještě trápící se nenaplněnou láskou k princezně.²⁰⁴

---

¹⁹⁷ MANDYS, Pavel. Cesta z města: O novele Květy Legátové Jozova Hanule. In: *Týden*. 2002, roč. 9, č. 44, s. 81.

¹⁹⁸ TRÁVNÍČEK, Mojmir. Rodná sestra dramatu. In: *Tvar*. 2002, roč. 13, č. 14, s. 20.

¹⁹⁹ VADLEJCHOVÁ, Ivana. Kdo nenazírá hranici?. In: *Scéna*. 1991, roč. 16, č. 16, s. 6.

²⁰⁰ ŠERBEROVÁ, Alžběta. Jak uvedl v minulém rozhovoru...: Jiří Just Facka, rozhlasová hra; Antonín Přidal Políček číslo 111, rozhlasová hra; Květa Legátová *Nebe je pro každého*, rozhlasová hra. In: *Tvar*. 1991, roč. 2, č. 27, s. 3.

²⁰¹ JUNGMANNOVÁ, Lenka. Detektiv Jedličková zasahuje. In: *A2*. 2007, roč. 3, č. 9, s. 7.

²⁰² ČESÁLKOVÁ, Lucie. Knihovnička: české prózy. In: *Literární noviny*. 2007, roč. 18, č. 4, s. 16.

²⁰³ KAPRÁLOVÁ, Dora. Legátové prosté, leč napínavé a čtivé detektivní retro. In: *Mladá fronta Dnes*. 2007, roč. 18, č. 2. *Ekonomika* [příloha], s. B/5.

²⁰⁴ KIRKOSOVÁ, Kateřina. O zoufale zamilovaném draku a jiných pohromách. In: *Host*. 2008, roč. 24, č. 2, s. 50.

Kirkosové se spisovatelčino překódování postaviček příliš nelíbí: „nemuselo by být až tak marné, kdyby k něčemu směřovalo.“²⁰⁵ Přesto se ale našel i kritik Pavel Sladký, kterého na *Mušlích* leccos zaujalo. Oceňuje rychle probíhající dialogy mezi postavami, které pocházejí z odlišných společenských vrstev, nebo mají alespoň odlišnou náuru.²⁰⁶

---

²⁰⁵ KIRKOSOVÁ, Kateřina. O zoufale zamilovaném draku a jiných pohromách. In: *Host*. 2008, roč. 24, č. 2, s. 50.

²⁰⁶ SLADKÝ, Pavel. Pohádky pro dnešek. In: *A2*. 2008, roč. 4, č. 14, s. 7.

ZÁVĚR

Pohled na tvorbu Květy Legátové (tedy Věry Hofmanové publikující pod pseudonymem) se v průběhu času měnil, a to dosti výrazně - jak jsme se přesvědčili. V bakalářské práci jsme se měli pokusit detailněji postihnout vývoj tohoto pohledu. Snažili jsme se zmapovat kritickou recepci autorčina díla napříč lety, kdy vycházely její texty.

První část práce se snažila zasadit tvorbu Legátové do určitého literárního kontextu. Autorka vstoupila se svou „prvotinou“ do doby, kdy byl český literární svět unaven postmoderní hrou. Lubomír Machala řadí Legátovou k debutantům nového tisíciletí – veřejnost ale na počátku tisíciletí netušila, že Legátová pod pseudonymem Věra Podhorná působila už v brněnském rozhlase a vydala knižně i v časopisech několik prozaických textů. Autorka se stala po vydání cyklu povídek *Želary* v roce 2001 symbolem jakési reminiscence na prózy třicátých let 20. století – na baladické romány typu *Nikola Šuhaj loupežník* Ivana Olbrachta nebo Čapkova *Hordubala*. Celé dění kolem Květy Legátové se zdálo jako zázrak, kdy osmdesátiletá Legátová vydává svůj údajně první román a dostává za něj v roce 2002 Státní cenu za literaturu. Tyto důvody nejspíš přispěly k tomu, proč se zvedla vlna čtenářského i odborného zájmu o *Želary* Květy Legátové, ale i o další její spisovatelské počiny. Jako hlavní příčinu můžeme vnímat pozitivní kritickou recepci prvních dvou próz spisovatelky Legátové.

Pro analýzu kritik a recenzí ve třetí části práce nám posloužila jako klíčová i kapitola o literární kritice. Definovali jsme, co je vlastně literární kritika a – řečeno s Václavem Černým – k čemu je na světě. Díky druhé kapitole jsme si uvědomili, že ne na všechny kritiky bychom při naší recepci měli brát zřetel. Proto došlo při přípravě třetí části práce k výběru směrodatných recenzí a textů o dílech Květy Legátové.

Třetí, klíčová část práce potom plní stěžejní cíl celého našeho bádání – analyzovat, vnímat a popsat kritickou recepci spisovatelčiných knih. Recepci autorčiných knih se opakovaně věnovali Dora Kaprálová, Ondřej Horák, Lenka Jungmannová, Blanka Kostřicová nebo Mojmír Trávníček v literárních časopisech *Tvar*, *Host*, *A2* i v *Literárních novinách*. Autorčiny texty neušly ani kritickým názorům Petra A. Bílka, Vladimíra Barboríka, Milana Uhdeho nebo Miroslavy Jílkové. Ti všichni, ale i další kritici, se zajímali především o kompozici a narativ děl Květy Legátové. U všech aspektů děl Květy Legátové jsme však postřehli, že se v kritikách vyvíjela jejich reflexe – od slov přirovnávajících Legátovou k zázraku, po rozčarování z její tvorby. Kritika vnímala, že od *Želary* po soubor dialogů *Mimo tento čas* se námi zmíněné aspekty měnily a autorka nezůstala vždy u jednoho typu kompozice, narativu, jazyka, u jedněch charakterů, dokonce si vybírala i různé prostory a časy pro svá díla.

Výrazná kritická recepce se týkala především cyklu povídek *Želary*. U něj jsme naráželi na názory týkající se zejména jeho kompozice, narativu a postav. *Želary* byly ve všech aspektech vnímány originálně, poutavě. Na poli kompozice zaujalo jakési „zabydlování“ prostoru *Želar*, nejlépe vysvětlené nejspíš Dorou Kaprálovou jako „dobře zabydlené bludiště“. Recenzenti se rozcházeli v názvosloví, pojmenovávali kompozici *Želar* jako labyrint, síť vztahů, zrcadlové bludiště. Někteří kritici se vyjadřovali i o navazování a propojování epizod. Shodli se ale na jakémisi překrývání příběhů přes sebe, spojování prvků textu – ať už z hlediska motivů nebo postav.

Podobně s obdivem kritici mluvili o narativu *Želar*. Třeba Petr A. Bílek s Dorou Kaprálovou ho vnímali jako hru se způsobem vyprávění – popisovali vypravěče jako oko kamery v duchu magického realismu. Reflexe kompozice díla v dobové kritice často navazovala právě na narativ, ale i na pojednání o prostoru. Kritika vnímala ves *Želary* vesměs jako prostor izolovaný od okolního světa, vymezený vůči městu a civilizovanému světu „tam venku“. Dění příběhů podle kritiků probíhá mezi hospodou, školou a farou. Blanka Kostřicová nazývá prostor fiktivních *Želar* laboratoří či modelem světa. Barborík upozorňuje, že se nejedná o místopisnou prózu, protože postavy nejsou zachyceny v každodennosti, ale v mezních situacích.

Další dílo – novela *Jozova Hanule* – v podstatě kopíruje prostor z předchozí knihy, nikoli však čas, který byl v *Želarech* neurčitý. Jak nazýval chronotop *Želar* Petr A. Bílek: „stabilní prostor bez stabilního času.“²⁰⁷ Kritika vnímá změnu, která tkví v posunu času do konkrétní doby – období protektorátu a druhé světové války. Využití tohoto časového období kritici komentují s přihlédnutím k dramatickému příběhu. *Jozova Hanule* je, jak někteří zmiňují, původní námět pro film, který má být založen na dramatickém ději – proto i vyhrocené časové období v novele.

Dále se s vydáním novely *Jozova Hanule* mění v očích kritiků hodnocení kompozice a narativu. Kritika si všímá, že místo, kde se příběh odehrává, je stejné. Postavy novely navazují na příběhy a zasazení charakterů do děje v *Želarech*. Setkáváme se znovu s Luckou Vojničovou, Žeňou Bojarovou, i s malou Helenkou a Lipkou. Co se změnilo, je způsob vyprávění, které probíhá v ich-formě. Vypráví Eliška, která do *Želar* přichází z města. Někteří recenzenti zalitovali, že Legátová postavila text na silném dramatickém (a také romantickém) příběhu v období války, místo aby se držela kompozice zmiňovaného „zabydlování“ postavami. Žánr

---

²⁰⁷ BÍLEK, Petr A. Událost, či text? In: *Souvislosti*. 2002, roč. 13, č. 1, s. 226.

spisovatelčiny druhé knihy nepřirovnávají už k baladické próze třicátých let, ale spíš k červené knihovně. Někteří jako hlavní motiv uvádějí lásku a její moc.

Aspektem, na kterém je vidět nejlépe postupná ztráta originalnosti a kvality díla Květy Legátové, je především jazyk a styl. Od lyrického až básnického jazyka *Želar* se v dalších vydaných knihách přesouváme k prostému jazyku a racionální ich-formě v *Jozově Hanuli*, k souborům rozhlasových her, které Legátová psala už před rokem 1989, nebo ke skromným detektivním a apokryfním dialogům. Kritika vnímala tento posun dosti silně. Neustále nejen na aspektu jazyka, ale i na výše komentovaných složkách díla, ukazovala postupnou ztrátu literárnosti, zvláštnosti a originality.

Autorčiným návratem k želarským narativním schválnostem a hraní si se čtenářem jsou podle některých kritiků čtyři povídky *Nic není tak prosté*. Kritici je vnímali vcelku pozitivně. Zaujala především postava Ryšky, která prostupuje všemi povídkami souboru a celý soubor rámuje. Postavu babky Jedličkové, která vstupuje jako důchodkyně do příběhů, komentuje děj a jednání komisaře Ryšky, vnímala kritika jako zajímavou zvláštnost, možná i alter ego samotné autorky. Postava podobná babce Jedličkové figuruje jako amatérský detektiv i v jedné z her souboru *Mimo tento čas*. Kritika si celkově všimá významné úlohy ženských postav, které prostupují celým dílem – autorka vybírá emancipované, silné dívky a ženy, či dokonce aktivně jednající důchodkyně.

Během analýzy jednotlivých kritik jsme naráželi na popisy motivů války, člověka bojujícího proti totalitě, prvky lásky, kontrastu civilizovaného města a izolované vsi. Zjistili jsme ale, že kritika pozapomněla při zkoumání motivů na významnou úlohu zvířat v příbězích – např. psa Azora v *Jozově Hanuli*. Jediný odkaz na dynamický prvek zvířete v ději vyslovila Lenka Jungmannová ve své kritice próz *Nic není tak prosté*.

Jak babka Jedličková v detektivních povídkách poučovala a vychovávala postavu Ryšky, tak se podle kritiků snažila autorka Legátová v další knize poučovat čtenáře a svět kolem nich. Soubor jakýchsi variací na apokryfy *Mušle a jiné odposlechy* byl kritikou představen jako text přílišně moralizující čtenáře. Kritici komentovali soubor apokryfů jako něco dost odlišného od autorčiných nepřekonatelných *Želar*. Snad nejostřeji se proti stylu pohádkových textů vymezil básník Vít Kremlička. Hodnocení souboru příběhů jednou šlo pro slova dokonce do školních lavic – autorka prý napsala dobré slohové cvičení.

Celá kritická recepce nás přivádí k závěru v podobě zamyšlení. Vyjadřování kritiky k dílu Květy Legátové se změnilo ihned s další knihou po *Želarech*. Sice ne radikálně, ale všimli jsme si, že někteří recenzenti už se proti *Jozově Hanuli* v různých aspektech vymezovali. Analýza kritik a jejich pečlivé pročítání nám ukázalo možná jeden ze současných problémů hodnocení české literatury. Květa Legátová jako „zázrak“, jako „boom“ se po vydání *Želar* stala v podstatě jakousi značkou kvalitního a zároveň čtivého textu. *Želary* v očích kritiků i čtenářů vytvořily z autorky ideál, který Legátová již nikdy další tvorbou nepřekročila. Její další počiny podle leckterých kritiků ztrácí kvalitu a prahne se v nich jen po čtenosti.

Jak už bylo patrné při výběru textů, které jsme v naší práci využívali ke zkoumání kritické recepce, o Legátové nevycházely jen kritiky a recenze jejích knih, ale také články o ní jako o zázračné držitelce Státní ceny za literaturu. Při vyhledávání článků o spisovatelce dokonce najdeme desítky rozhovorů se samotnou Květou Legátovou. Můžeme některé rozhovory z běžného tisku a magazínů i uvést v poznámce pod čarou.²⁰⁸ Dora Kaprálová s Květou Legátovou sepsala i rozhovor knižní. Píše o něm Lubor Kasal ve svém Výlovu v časopisu *Tvar*. Přidává ho ale mezi podle něj „podnikatelské počiny, [...] [které mají] vygenerovat aspoň těch patnáct procent zisku (neboť jak zní oblíbené úsloví některých podnikatelů-výrobců: Co je pod patnáct, to je jen převážení materiálu).“²⁰⁹ Někdo jako Lubor Kasal může tyto rozhovory vnímat poněkud rozporuplně – jako prodejní zboží či jako popularizování jména autorky a propagaci jejích děl.

Narážíme tedy na problém, který možná platil nejen pro rozhovor s Kaprálovou, ale pro vydávání děl následujících po *Jozově Hanuli*. Musíme si uvědomit, že nakladatel je podnikatel a sleduje svůj zájem – co nejlepší prodej svých knih. Lze se jen stěží ubránit dojmu, že další vydávání knih Legátové (po *Želarech* a *Jozově Hanuli*) je spojeno s marketingovým tahem. Další vydané knihy měly podle nakladatelů zazářit stejně jako výše zmiňované tituly a svézt se tak na vlně úspěchu „značky“ Květa Legátová – především pak *Želar*. Pro naši práci nemáme přesná čísla prodejnosti jednotlivých titulů a přihlížíme jen k obrazu díla Legátové skrze ohlasy v tisku a v literárních periodikách. Přesto si nejde nevšimnout, že první dvě knihy sklidily obrovský úspěch. Přední kritici o nich psali rozsáhlé články, zatímco následující texty Květy Legátové kritici komentují jen ve dvou či třech krátkých novinových sloupcích. O poslední

---

²⁰⁸ Např. rozhovory: LEGÁTOVÁ, Květa. Citu k mateřštině se nemůžete naučit. In: *Lidové noviny*. 2002, roč. 15, č. 253, s. 19.

LEGÁTOVÁ, Květa a KOZUMPLÍK, Miloš. Jsem poloviční zvíře. In: *Instinkt*. 2009, roč. 8, č. 47, s. 12-16.

LEGÁTOVÁ, Květa. Každý z nás píše, jak mu zobák narostl. In: *Právo*. 2002, roč. 12, č. 285, s. 18.

LEGÁTOVÁ, Květa. Savci nejsou rovnoprávní partneři, říká Květa Legátová. In: *Mladá fronta Dnes*. 2002, roč. 13, č. 244. [příloha Kultura], s. B/[1], 3.

²⁰⁹ KASAL, Lubor. Výlov. In: *Tvar*. 2006, roč. 17, č. 2, s. 19.

spisovatelčině tvorbě se mluví pouze ve zmínkách – jako o nových nakladatelských počinech, co byly právě vydány. Díla Květy Legátové vydaná po *Jozově Hanuli* jsou navíc povětšinou prózy a rozhlasové hry, co autorka vytvořila pro rozhlas už v šedesátých letech nebo je napsala „do šuplíku“ před Sametovou revolucí.

To všechno ovšem neznámá, že by se Legátové dílo „po *Želarech*“ nesetkalo s pozitivním ohlasem kritiky. Jak jsme si všimli ve třetí části práce, někteří recenzenti viděli při pročitání díla, že autorka se snaží pracovat zajímavě např. s dialogem, který bravurně ovládala díky praktickým znalostem z brněnského rozhlasu, kde v šedesátých letech působila. Mojmir Trávníček, který v roce 2007 bránil dílo Květy Legátové proti „utrhovačům“, vyjadřuje domněnku, „že máme často tendenci podceňovat zábavné, kratochvilné posláné beletrie. Snad také proto, že podezíráme úspěšné autory z toho, že i pro ně bylo psaní zábavou, a skrytě jim závidíme umění pracovat s potěšením, které je s to přenést se na čtenáře.“²¹⁰

Květa Legátová sice podle mnohých kritiků nepřekročila se svými dalšími knihami úspěch *Želár*. Některá hodnocení a názory však přisuzují posledním knihám spisovatelky významný přínos pro čtenářskou veřejnost. Knihy vynikají svou čtivostí, důvtipem, humorem a originálním příběhem. Poslední publikovanou tvorbu tedy můžeme pochopit jako jakousi potřebu vyprávět. Jak odpověděla i sama autorka na otázku, zda je pro ni psaní nutnost: „Psaní ne, ale vymýšlení. Přiznám se, že než usnu, vykládám si příběh. Každý den. Kdybych měla napsat, co si každý den vykládám, byla by to knihovna. Naštěstí pro lidstvo mě psaní na stroji zmáhá...“²¹¹

---

²¹⁰ TRÁVNÍČEK, Mojmir. Kratochvilné čtení. In: *Tvar*. 2007, roč. 18, č. 2, s. 23.

²¹¹ LEGÁTOVÁ, Květa. Savci nejsou rovnoprávní partneři, říká Květa Legátová. In: *Mladá fronta Dnes*. 2002, roč. 13, č. 244. Kultura [příloha], s. 3.

SEZNAM PRAMENŮ A LITERATURY

Prameny – beletrie

LEGÁTOVÁ, Květa. *Želary*. Praha: Paseka, 2001. ISBN 80-7185-390-9.

LEGÁTOVÁ, Květa. *Jozova Hanule*. Praha: Paseka, 2002. ISBN 80-7185-512-X.

LEGÁTOVÁ, Květa. *Pro každého nebe*. Praha: Labyrint, 2003. ISBN 80-85935-45-7.

LEGÁTOVÁ, Květa. *Návraty do Želar: rozhovor*. Brno: Host, 2005. ISBN 80-7294-166-6.

LEGÁTOVÁ, Květa. *Posedlá a jiné hry*. Praha: Paseka, 2004. ISBN 80-7185-641-X.

LEGÁTOVÁ, Květa. *Nic není tak prosté*. Příbram: Pistorius, 2006. ISBN 80-87053-02-8.

LEGÁTOVÁ, Květa. *Mušle a jiné odposlechy*. Příbram: Pistorius & Olšanská, 2007. ISBN 978-80-87053-13-3.

LEGÁTOVÁ, Květa. *Mimo tento čas*. Příbram: Pistorius, 2008. ISBN 978-80-87053-27-0.

Prameny – kritiky, recenze a rozhovory

BARBORÍK, Vladimír. *Želary – diskrétna inovácia tradície*. In: *Tvar*. 2003, roč. 14, č. 20, s. 16-17. ISSN 0862-657X.

BÍLEK, Petr A. *Událost, či text?*. In: *Souvislosti*. 2002, roč. 13, č. 1, s. 224-227. ISSN 0862-6928.

BRABEC, Jiří. *Kritik není Bůh (rozhovor vedla Dagmar Sedlická)*. In: *Tvar*. 1990, č. 9, s. 7. ISSN 0323-1143.

BURDA, Alois. *Ze čtenářského deníku Aloise Burdy: Květa Legátová: Želary*. In: *Tvar*. 2002, roč. 13, č. 19, s. 3. ISSN 0862-657X.

CINGER, František. *Legátová nabízí výtečné detektivky*. In: *Právo*. 2006, roč. 16, č. 283, s. 16. ISSN 1211-2119.

ČESÁLKOVÁ, Lucie. *Knihovnička: české prózy*. In: *Literární noviny*. 2007, roč. 18, č. 4, s. 16. ISSN 1210-0021.

DOMBROVSKÁ, Lenka. *Jen málo vášní*. In: *Divadelní noviny*. 2012, roč. 21, č. 9, s. 5. ISSN 1210-471X.

GMITERKOVÁ, Šárka. Želary. In: *Literární noviny*. 2003, roč. 14, č. 52/1, s. 27. ISSN 1210-0021.

HAVELKOVÁ, Petra. Labyrint demytizoval Legátovou jen zpola. In: *Host*. 2004, roč. 20, č. 2, s. 46-47. ISSN 1211-9938.

HAVELKOVÁ, Petra. Schizoidní vize Květy Legátové. In: *Host*. 2004, roč. 20, č. 8, s. 55-56. ISSN 1211-9938.

HLINKA, Jiří. Státní literární ceny získali Legátová a Pelán: Soubor povídek Želary a novela Jozova Hanule vynesly třiaosmdesátileté brněnské spisovatelce prestižní ocenění. In: *Hospodářské noviny*. 2002, roč. 46, č. 208, s. 11. ISSN 0862-9587.

HOMOLOVÁ, Marie. Želary paní učitelky z kopanic. In: *Lidové noviny*. 2003, roč. 16, č. 209, s. 20. ISSN 0862-5921.

HORÁK, Ondřej. Autorka, jež debutovala dvakrát. In: *Lidové noviny*. 2009, roč. 22, č. 256, s. 24. ISSN 0862-5921.

HORÁK, Ondřej. Zlí samotáři, to je balada. In: *Labyrint revue*. 2002, roč. 2002, č. 11-12, s. 169. ISSN 1210-6887.

JANOUŠEK, Pavel. Čekání na kritika. In: *Tvar*. 1993, č. 17, s. 1. ISSN 0862-657X.

JÍLKOVÁ, Miroslava. Hodrubal a Jozova Hanule. In: *Tvar*. 2004, roč. 15, č. 16, s. 16-17. ISSN 0862-657X.

JUNGMANN, Milan. Obnovený vypravěčský žánr. In: *Tvar*. 2008, roč. 19, č. 1, s. 21. ISSN 0862-657X.

JUNGMANNOVÁ, Lenka. Detektiv Jedličková zasahuje. In: *A2*. 2007, roč. 3, č. 9, s. 7. ISSN 1801-4542.

JUNGMANNOVÁ, Lenka. Tyto "časy" i "časy" mimo ně podle Legátové. In: *A2*. 2009, roč. 5, č. 8, s. 15. ISSN 1803-6635.

KAPRÁLOVÁ, Dora. Dobře zabydlené bludiště. In: *Host*. 2002, roč. 18, č. 1, s. 12-15. ISSN 1211-9938.

KAPRÁLOVÁ, Dora. Legátové prosté, leč napínavé a čtivé detektivní retro. In: *Mladá fronta Dnes*. 2007, roč. 18, č. 2. Ekonomika [příloha], s. B/5. ISSN 1210-1168.

KASAL, Lubor. Výlov. In: *Tvar*. 2006, roč. 17, č. 2, s. 19. ISSN 0862-657X.

- KIRKOSOVÁ, Kateřina. O zoufale zamilovaném draku a jiných pohromách. In: *Host*. 2008, roč. 24, č. 2, s. 50-51. ISSN 1211-9938.
- KOPÁČ, Radim. Legátová se vrací. In: *Reflex*. 2006, roč. 17, č. 6, s. 57. ISSN 0862-6634.
- KOSTŘICOVÁ, Blanka. Beskydské theatrum mundi. In: *Literární noviny*. 2002, roč. 13, č. 3, s. 7. ISSN 1210-0021.
- KOSTŘICOVÁ, Blanka. "Tajemství" Květy Legátové. In: *Literární noviny*. 2004, roč. 15, č. 10, s. 9. ISSN 1210-0021.
- KRÁL, Jiří T. Kopání do mrtvol: česká literární kritika L.P. 2008. In: *A2*. 2008, č. 13, s. 8. ISSN 1801-4542.
- KREMLIČKA, Vít. Co po Želarech?. In: *Reflex*. 2008, roč. 19, č. 2, s. 51. ISSN 0862-6634.
- LEGÁTOVÁ, Květa. Savci nejsou rovnoprávní partneři, říká Květa Legátová. In: *Mladá fronta Dnes*. 2002, roč. 13, č. 244. Kultura [příloha], s. 3.
- LEGÁTOVÁ, Květa a KOZUMPLÍK, Miloš. Jsem poloviční zvíře (rozhovor). In: *Instinkt*. 2009, roč. 8, č. 47, s. 15. ISSN 1213-774X.
- MAINX, Oskar. Želarská trest'. In: *Host*. 2003, roč. 19, č. 3. Recenzní příloha, s. I-II. ISSN 1211-9938.
- MANDYS, Pavel. Cesta z města: O novele Květy Legátové Jozova Hanule. In: *Týden*. 2002, roč. 9, č. 44, s. 81. ISSN 1210-9940.
- MATĚJKOVÁ, Jana a JAREŠ, Michal. Výlov. In: *Tvar*. 2006, roč. 17, č. 8, s. 19. ISSN 0862-657X.
- MYSLIVEČKOVÁ, Radka. Návraty do Želar. In: *Lidové noviny*. 2006, roč. 19, č. 18. Orientace [příloha], s. VI. ISSN 0862-5921.
- PÁCALOVÁ, Jana. V mene úspěchu vzdávame sa kvality?. In: *Tvar*. 2003, roč. 14, č. 20, s. 18. ISSN 0862-657X.
- PAVLOVSKÝ, Petr. Dalších osm her. In: *Literární noviny*. 2004, roč. 15, č. 21, s. 8. ISSN 1210-0021.
- PAVLOVSKÝ, Petr. Detektivka na druhou. In: *Literární noviny*. 2003, roč. 14, č. 25, s. 13. ISSN 1210-0021.

PECHAR, Jiří. Kopanické balady. In: *Literární noviny*. 2002, roč. 13, č. 43, s. 8. ISSN 1210-0021.

SLADKÝ, Pavel. Pohádky pro dnešek. In: *A2*. 2008, roč. 4, č. 14, s. 7. ISSN 0862-6634.

STROPNICKÝ, Matěj. Literárních novin se chopili pánové bohatí i na estébáckou minulost. iDnes.cz, 21 May 2009 [cit. 2018-11-11]. URL: < https://zpravy.idnes.cz/literarnich-novin-se-chopili-panove-bohati-i-na-estebackou-minulost-115/zpr_archiv.aspx?c=A090521_124339_kavarna_bos >

ŠERBEROVÁ, Alžběta. Jak uvedl v minulém rozhovoru...: Jiří Just Facka, rozhlasová hra; Antonín Přidal Políček číslo 111, rozhlasová hra; Květa Legátová Nebe je pro každého, rozhlasová hra. In: *Tvar*. 1991, roč. 2, č. 27, s. 3. ISSN 0862-657X.

TRÁVNÍČEK, Jiří. Ve studených vodách svobody. Česká literatura 1989-2009. In: *Host*. 2010, č. 10, s. 33-38. ISSN 1211-9938.

TRÁVNÍČEK, Mojmír. Kratochvilné čtení. In: *Tvar*. 2007, roč. 18, č. 2, s. 23. ISSN 0862-657X.

TRÁVNÍČEK, Mojmír. Pozoruhodná prvotina. In: *Tvar*. 2001, roč. 12, č. 20, s. 20. ISSN 0862-657X.

TRÁVNÍČEK, Mojmír. Rodná sestra dramatu. In: *Tvar*. 2002, roč. 13, č. 14, s. 20. ISSN 0862-657X.

VADLEJCHOVÁ, Ivana. Kdo nenazírá hranici?. In: *Scéna*. 1991, roč. 16, č. 16, s. 6. ISSN 0139-5386.

UHDE, Milan. Outsiderka dostala státní cenu. In: *Revue Proglas*. 2002, roč. 13, č. 9, s. 44. ISSN 1213-4953.

Literatura

BARTHES, Roland. *Kritika a pravda*. Podlesí, 1997. ISBN 80-86019-53-5.

ČERNÝ, Václav. *Co je kritika, co není a k čemu je na světě*. Brno, 1968. ISBN neuvedeno.

FIALOVÁ, Alena (ed.). *V souřadnicích mnohosti. Česká literatura první dekády jednadvacátého století v souvislostech a interpretacích*. Praha, 2014. ISBN 978-80-200-2410-7.

HAMAN, Aleš. *Nástin dějin české literární kritiky*. Jinočany, 2000. ISBN 80-86022-63-3.

HRUŠKA, Petr – MACHALA, Lubomír – VODIČKA, Libor et al. (eds.). *V souřadnicích volnosti. Česká literatura devadesátých let dvacátého století v interpretacích*. Praha, 2008. ISBN 978-80-200-1630-0.

JUNGMANNOVÁ, Lenka. Doslov aneb Řada neznámých. In: Legátová, Květa: *Posedlá a jiné hry*. Praha a Litomyšl: Paseka, 2004. s. 160-166.

KAUTMAN, František. *K typologii literární kritiky a literární vědy*. Praha, 1996. ISBN 80-85625-35-0.

KRÁLÍKOVÁ, Andrea. *Autorské tváře v knižních zrcadlech*. Příbram, 2015. ISBN 978-80-87855-25-6.

KUNDERA, Ludvík. Rozpomenutí. (předmluva) In: Legátová, Květa: *Pro každého nebe*. Praha: Labyrint, 2003. s. 7-10.

MACHALA, Lubomír, ed. et al. *Panorama české literatury. (2), Po roce 1989*. Praha: Knižní klub, 2015.

SUMMARY

The bachelor's thesis focus was on critical reception of Květa Legátová's writings (her own name is Věra Hofmanová). The thesis was divided into three parts. The first part explained the history of Czech literature from 1989 to nowadays. Information about authors and literary issues of said period was discussed there. As a next step the life of Květa Legátová was introduced and the issues and history of her writings were described. The second part of this theses concentrated on the definition and meaning of literary criticism and its development. In this part contemporary Czech literary periodicals, which focused the most on Květa Legátová's writings, were mentioned as well.

In the main part critical receptions of Legátová's work were analyzed in terms of different aspects. This chapter was divided into five parts which corresponded with aspects of Legátová's writings – a setting, a narrator, an author's style, characters etc. The development of the critical receptions from the first Legátová's book *Želary* to her last one was observed. (between years 2001-2009).

Květa Legátová was commended by literary critiques for the narrative abilities (narrating like a movie camera; connecting of themes through chapters) and the setting of the first book *Želary*. Some of the critiques write about inspiration from the real characters and place of Starý Hrozenkov. However, the theme of animals in her stories was not mentioned by the critiques. Her other books after *Želary* are assessed more negatively by the critiques. The critique's tendencies to compare author's work with the first novel *Želary* are noticeable.